

Bibliotekarz

11-12

P
5

**1974
ROK XLI
WARSZAWA**

**CZASOPISMO WYDAWANE PRZEZ STOWARZYSZENIE BIBLIOTEKARZY POLSKICH
ORAZ BIBLIOTEKĘ PUBLICZNĄ M. ST. WARSZAWY**

TRZEŚĆ

W. Adamiec. O problemach historii czytelnictwa	329
S. Siekierski. Biblioteki publiczne na Kubie	337
A. Danecka. Wystawy, spotkania autorskie i odczyty w bibliotekach publicznych w latach 1968-1971	341
VII Narada Ośrodków Metodycznych i Bibliotekoznawczych Krajów Socjalistycznych. Bukareszt 15-20 VII 1974	349
Przegląd piśmiennictwa	
Sprawy bibliotek i czytelnictwa w prasie (eLBe)	352
Budownictwo i wyposażenie bibliotek (A. W. Kremjenceckaja, W. K. Polubinskaja: <i>Bibliotecznyje zdania, architektura, stroitelstwo, oborudowanie i techniczskoje osnabżenie. Bibliograficzeskij ukazitel 1960-1970 gg.</i> Moskwa 1973. Rec. J. Wierzbicki)	355
Kronika krajowa i zagraniczna (L. B., I. N. oraz Z. K.)	357
Przepisy prawne (TeZar)	360

СОДЕРЖАНИЕ

— Проблемы истории чтения	329
— Массовые библиотеки на Кубе	337
— VII Конференция Центров Методики и Библиотековедения Социалистических стран	349
Обзор литературы	
Проблемы библиотек и чтения в печати	352
Внутренняя и зарубежная хроника	357
Законодательство	360

CONTENTS

— On the problems of the reading history	329
— The public libraries in Cuba	337
— VII Conference of the Methodic and Libraries-scientific Centers of the Socialist Countries	349
Reviews of books and articles	
Problems of libraries and reading in the press	352
Domestic and foreign chronicle	357
Legal regulations	360

WITOLD ADAMIEC
Instytut Książki i Czytelnictwa

O PROBLEMACH HISTORII CZYTELNICTWA *

W maju br. odbyła się w Warszawie i w Krakowie sesja naukowa, zorganizowana przez Biblioteki Narodową i Jagiellońską dla uczczenia 500-lecia drukarstwa polskiego. Impreza ta, mimo swego okazjonalnego charakteru, mimo dość jednoznacznie określonej tematyki, dostarczyła kolejnej okazji do zastanowienia się nad stanem i perspektywami polskiej nauki o książce lub inaczej mówiąc — księgoznawstwa, nad dorobkiem i problemami tej dość specyficznej dyscypliny, nad jej powiązaniem z innymi naukami.

Na owej Sesji Alodia Kawecka-Gryczowa stwierdziła w swoim referacie, iż na tle światowej nauki o książce nasze polskie dokonania przedstawiają się w niektórych jej dziedzinach może nie nazbyt imponująco, ale i w nich »mamy doskonałe perspektywy. Niewątpliwie dłużej trzeba będzie poczekać na podsumowanie problematyki z zakresu dziejów czytelnictwa, gdyż temat to szczególnie trudny, a materiały i różnorodne, i rozproszone«. ¹ Wydaje się jednak, że trzeba czekać nie tyle na »podsumowanie problematyki z zakresu dziejów czytelnictwa«, ile na rozpoczęcie w tym zakresie badań kompleksowych, na rozwinięcie prac, podejmowanych od pewnego czasu w kilku środowiskach indywidualnie i dość przypadkowo. Wyniki tych prac, jakkolwiek cenne i nader interesujące, nie odbierają słuszności stwierdzeniu Krzysztofa Migonia, według którego »Opracowań empirycznych z zakresu dziejów czytelnictwa w Polsce do Oświecenia włącznie nie ma wiele [...] czytelnik staropolski nie trafił dotąd do syntez historycznoliterackich, nawet tych najnowszych. Istnieją tylko opracowania niektórych zagadnień cząstkowych.« ²

Świadomość tego stanu rzeczy utwierdza w przekonaniu, że warto i trzeba stawiać pytanie »po co — i jak — badać czytelnictwo?« ³, że trzeba formułować lub domagać się formułowania coraz pełniejszych na te pytania odpowiedzi, że należy je sprawdzać w praktyce badawczej.

* Referat wygłoszony na Konwersatorium bibliotekoznawczym zorganizowanym przez Zarząd Okręgu Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich w Warszawie.

¹ A. Kawecka-Gryczowa: *Dzieje drukarstwa w Polsce XV i XVI w. Stan badań i perspektywy*. Warszawa 1974 masz. powiel. s. 22-23.

² K. Migon: *O badaniach nad dziejami czytelnictwa* (komunikat). Warszawa 1974 masz. powiel. s. 7.

³ Por. J. Kołodziejska: *Po co badać czytelnictwo*. *Polityka* 1972 nr 12.

Czytelnictwo, pojmowane jako proces społeczny, jako specyficzna forma komunikacji społecznej, będąc zjawiskiem dostrzegalnym w każdym społeczeństwie, które opanowało sztukę pisania i czytania — może być i bywa rozpatrywane na różne sposoby, z rozmaitych stanowisk i w rozmaitych celach. Dotyczy to zarówno czytelnictwa współczesnego, jak i czytelnictwa w dalszej przeszłości. Przyjmując, że znaczenie czytelnictwa współczesnego jest dostatecznie doceniane, że uznawana jest potrzeba prowadzenia wielostronnych badań nad jego uwarunkowaniami, charakterem i skutkami, trzeba zauważyć, że nie jest powszechny pogląd, wyrażany zdecydowanie m. in. przez badaczy radzieckich, iż »tylko perspektywa historyczna, wszechstronne zbadanie zagadnienia: czytelnik — książka — we wszystkich okresach kultury ludzkiej w rozmaitych jego aspektach, pozwoli prowadzić studia nad czytelnictwem z rzeczywiste naukowym rozmachem.«⁴

W polskich badaniach czytelnictwa współczesnego brak owej perspektywy historycznej jest szczególnie widoczny. Traktowanie czytelnictwa wyłącznie w ujęciu synchronicznym ogranicza możliwości ukazania dynamiki tego procesu, nie daje obrazu jego ewolucji. Czytelnictwo — jeśli można do niego zastosować słowa Witolda Kuli — jak »każda [...] dziedzina aktywności ludzkiej [...], może być rozłożona na dwie dziedziny zagadnień, powiązanych obustronną zależnością: pierwszą z nich stanowią ludzkie działania, decyzje i akty wyboru, z których one wypływają — drugą zaś jest społeczna wypadkowa tych działań.«⁵

Badania historyczne, z natury swojej skazane na diachroniczne ujmowanie zjawisk, nie wykluczają jednak ujęć synchronicznych — mogą zatem ukazywać czytelnictwo jako proces ewolucji lub jako zjawisko statyczne.

Czytelnictwo, nawet jeśli je sprowadzić do relacji »książka — czytelnik«, zawiera w sobie tak wiele problemów, że nie tylko może być przedmiotem zainteresowania różnych nauk, ale wręcz — powinno. Ilość problemów nasuwanych przez czytelnictwo znacznie wzrasta, gdy bierze się pod uwagę wszystkie ogniwa procesu komunikacyjnego. W konsekwencji bowiem rozszerza się pole badań, wyraźniej uwidacznia się konieczność wielostronnego, interdyscyplinarnego badania czytelnictwa. W klasycznym Laswellovskim schemacie komunikacji, na który składa się w równej mierze to: *kto mówi — co komunikuje — jak* (czyli: jakimi kanałami informacji) — *do kogo* (komu) — *z jakim skutkiem*, żadne z ogniw nie powinno ująć uwadze badacza. Trudno zaś wyobrazić sobie, by tak skomplikowane zagadnienia i ich konteksty społeczno-kulturalne mogły być wyczerpująco i bez rażących uproszczeń zbadane przez reprezentanta jednej określonej dyscypliny, gdy intuicyjnie nawet dostrzega się tu pole do działania socjologów, literaturoznawców, psychologów, pedagogów, historyków i teoretyków kultury.

Czytelnictwo dawniejsze winno interesować najbardziej i przede wszystkim historyków literatury i księgoznawców, pośrednio zaś także historyków kultury. I jednych, i drugich winno cechować socjologiczne podejście do problematyki czytelnictwa, gdyż wymaga tego charakter samego przedmiotu.

⁴ Cyt. wg I. E. Barenbaum: *Badania nad historią czytelnictwa w ZSRR — wyniki i perspektywy. Studia o Książce*. T. 3: 1972 s. 289-290.

⁵ W. Kula: *Problemy i metody historii gospodarczej*. Warszawa 1963 s. 221.

W latach ostatnich pisano wielokrotnie o zaniedbaniach, których dopuścili się polscy historiografowie literatury, nie wykorzystując szansy na weryfikację ustaleń historycznoliterackich wynikami badań nad dziejami czytelnictwa. We współczesnej historii literatury dominuje przekonanie, że przedmiot tej dyscypliny ogranicza się do dwóch — trzech pierwszych ogniw wspomnianego już schematu komunikacji, a więc historia literatury interesują dzieje autorów, czyli tych, którzy komunikują; historia dzieł, czyli tego, co jest w nich i przez nie komunikowane; wreszcie — sposoby komunikowania i ich zmienność. Innymi słowy, historia literatury, badając np. »wpływy artystyczne bądź ideologiczne jednych autorów na drugich, wzajemne zależności dzieł literackich, pokoleń twórców, całych epok czy literatur regionalnych i narodowych«,⁶ nie zwraca uwagi na to, przez kogo literatura jest odbierana i z jakim skutkiem. Formułowane niekiedy lub powtarzane ogólnikowo sądy, w rodzaju takich, jak: »słowo stało się ciałem, a „Wallenrod” Belwederem«, mogą zachwycać jako udane metafory, ale nie przestają być ogólnikami.

Uwzględnienie społecznego rezonansu, bez którego utwór literacki jest martwy, prawdopodobnie zmusiłoby historyków literatury do rozlicznych korektur w historycznoliterackiej hierarchii wartości. Tak na przykład, o słynnych *Pamiętnikach* Jana Chryzostoma Paska wypadałoby w takiej sytuacji więcej mówić historykowi literatury XIX wieku, gdyż dopiero wtedy dzieło to zaczęło rzeczywiście funkcjonować, zaś historykowi baroku pozostałoby rozpatrywać je jako taki wytwór epoki, który w niej istnieje materialnie, lecz społecznie nie funkcjonuje.

Trzeba w tym miejscu zaznaczyć, że brak żywszego zainteresowania historii literatury czytelnictwem może dziwić, jeśli się zważy, iż przed pół wiekiem już Zygmunt Łempicki wskazywał na znaczenie stosunku między odbiorcą (publicznością) a wytwórcą⁷, że po nim na tę problematykę zwracali uwagę m. in. Manfred Kridl, Jan Stanisław Bystron, Roman Ingarden, a z żyjących — przede wszystkim Julian Krzyżanowski i Zdzisław Libera.

Nauka o książce, która dziejami czytelnictwa winna być zainteresowana w stopniu nie mniejszym niż historia literatury, przez długie lata chętniej zajmowała się, na przykład, filigranami, oprawami i w ogóle książką jako przedmiotem materialnym; chętniej badała jej obieg, pośrednictwo w jej rozprowadzaniu aniżeli użytkowanie, funkcjonowanie, czy też — jak chcą niektórzy — konsumpcję książki. Konieczność zmiany tej sytuacji, jakkolwiek dostrzegał ją już Joachim Lelewel, a później problem ten podnosili m. in. Kazimierz Piekarski, Jan Muszko wski, Kazimierz Budzyk, Alodia Kawicka-Gryczowa, najbardziej — jak się zdaje — wyraził Karol Głombowski apelując »o funkcjonalną koncepcję nauki o książce«: »należałoby rozpatrywać książkę i jej zjawiska w odniesieniu do całości kultury z punktu widzenia nie tylko realizowanych przez nią w obrębie określonych zbiorowości społecznych sposobów przekazywania, lecz również z punktu widzenia treści duchowych tym zbiorowościom przekazywanych. Idzie o odpowiedź na pytania: w jakich zbiorowościach społecznych książka działa i jakim potrzebom kulturalnym tych zbiorowości odpowiada. Bez rozpatrzenia zjawiska książki ze stanowiska funkcjonalnego, tj. bez odniesienia roli

⁶ K. Migoń: Czytelnik w nauce o literaturze. Zarys historii problemu. *Studia o Książce*. T. 2: 1971 s. 30.

⁷ Z. Łempicki: *Wybór pism*. T. 2: *Studia z teorii literatury*. Warszawa 1966 s. 43.

książki do całości życia społecznego nie jesteśmy w ogóle w stanie ani zjawiska książki należycie zrozumieć, ani jej problemów we właściwy sposób ustalić.«⁸

Prace, które w kręgu księgoznawców i poza nim powstały, stanowią dobry początek do dalszych, bardziej systematycznych studiów, jednocześnie zaś uświadamiają konieczność rzeczywistej integracji badań, rozsądnej ich koordynacji. Brak obecnie podstaw do tego, by w najbliższym czasie można było liczyć na dorównanie pod względem dorobku czy choćby zaawansowania badań — Francuzom, Niemcom, Rosjanom, których osiągnięcia w dziedzinie historii czytelnictwa można pobieżnie ocenić chociażby na podstawie znanej u nas *Makiety opracowywanej historii czytelnictwa w Rosji*.⁹

Polskie badania dziejów czytelnictwa, prowadzone głównie w środowiskach: wrocławskim, krakowskim, gdańskim i warszawskim, wymagają rozwiązania wielu rozmaitych problemów — zarówno metodologicznych, jak i organizacyjnych. Wydaje się, że nie bez pożytku dla nich byłoby intensywniejsze wykorzystywanie przez badaczy doświadczeń socjologii literatury, która ostatnio może poszczycić się niemałymi osiągnięciami. Mowa tu o pracach IBL PAN, przede wszystkim zaś o pracach prowadzonych w zespole Stefana Żółkiewskiego.

Nie wnikając w szczegóły, można by przyjąć, że przyszłość badań nad historią czytelnictwa zależy w decydującym stopniu od ustalenia właściwego programu badań, od umiejętności skoordynowania wspólnych prac socjologów literatury, historyków i księgoznawców, uznających funkcjonalną koncepcję nauki o książce. Interdyscyplinarne i kompleksowe badanie dziejów czytelnictwa wydaje się tym bardziej konieczne, im bardziej szczegółowy rejestr zagadnień bierze się pod uwagę. Czytelnictwa nie da się rozpatrywać w oderwaniu od warunków społeczno-kulturalnych określonej epoki lub środowiska, trudno też uniknąć uwzględnienia kontekstów ekonomicznych i politycznych — tak jak nie sposób bez szkody uniknąć poruszania zagadnień związanych z poszczególnymi, teoretycznie tylko dającymi się wydzielić, ogniwami sytuacji komunikacyjnej.

Warto w tym miejscu zwrócić uwagę na uwidaczniającą się ostatnimi czasy tendencję do zajmowania się czytelnictwem jako elementem tzw. życia literackiego lub tzw. kultury literackiej. W obydwu przypadkach czytelnictwo rozpatrywane jest w kategoriach socjologicznych lub też — jak w książce *Kultura literacka 1918-1932* Stefana Żółkiewskiego — także w kategoriach antropologicznych i semiotycznych.

Różnice w definiowaniu pojęć „życia literackiego” i „kultury literackiej” nie wydają się tutaj szczególnie istotne. »Na kulturę literacką składają się wzory, procesy, instytucje społecznej komunikacji literackiej, składają się wzory zachowań i zachowania pisarskie twórców i czytelnice odbiorców. Dzieła literackie stanowią [...] korelaty tej kultury.«¹⁰ To, dokonane przez Żółkiewskiego, wyliczenie składników kultury literackiej mieści w sobie — inaczej nazwane — zagadnienia, które muszą być rozpatrzone przez badacza czytelnictwa, z tym jednak, że badacz ten musi je odpowiednio do swoich celów zhierarchizować. Twórczość literacka, na przykład, interesuje badacza czytelnictwa o tyle, o ile decydu-

⁸ K. Głombowski: O funkcjonalną koncepcję nauki o książce. *Studia o Książce*. T. 1: 1970 s. 9.

⁹ Zob. I. E. Barenbaum: *op. cit.* s. 294-298.

¹⁰ S. Żółkiewski: *Kultura literacka 1918-1932*. Wrocław-Warszawa 1973 s. 5.

je ona o jakości literatury pozostającej w obiegu społecznym. Nie będzie miała istotnego znaczenia twórczość, której owoce z takich lub innych powodów do obiegu tego nie wchodzi. Dla badacza czytelnictwa mniejsze znaczenie będzie miała „wewnętrzna” biografia twórcy — większe natomiast jego role społeczne.

»Historia czytelnictwa — pisze Karol Głombowski — ogranicza swoje zainteresowania do procesów, które zachodzą między dziełem i odbiorcą, indywidualnym lub zbiorowym, po utrwaleniu tekstu w formie wydawniczej. Stąd też dla historii czytelnictwa zasadniczymi problemami są sprawy stosunku produkcji wydawniczej do twórczości piśmienniczej, repertuaru wydawniczego, który ma do wyboru odbiorca, zagadnienie dróg, którymi książka dociera do odbiorcy, a wreszcie kwestia, w jakiej mierze produkcja wydawnicza danej formacji historycznej wpływa przy pomocy swego repertuaru na ukształtowanie świadomości czytelników w jej podstawowych elementach.«¹¹

Rozpoczynając dogłębne badania od etapu, w którym książka, jako środek przekazu, powstaje, konieczne jest określenie polityki wydawniczej poszczególnych wydawnictw i ich ogółu w danym czasie. Można bowiem przypuszczać, że wydawcy preferują jedne treści, nie akceptując innych; forują jednych pisarzy, a innych bojkotują. Wysokość nakładów, ceny i jakość techniczna książek mają częstokroć znaczenie decydujące o ich funkcjonowaniu, a zatem badacz czytelnictwa musi znaleźć sposoby ustalenia owych nakładów i cen — tak samo, jak musi określić sposoby dystrybucji wydawnictw, sposoby ich sprzedaży i udostępniania. Dostępność książek, uwarunkowana wielkością produkcji wydawniczej, cenami, strukturą sieci księgarskiej (lub bibliotecznej) jest jednym z czynników wyznaczających rozmiary publiczności literackiej i czytelniczej, zasięg społeczny i geograficzny czytelnictwa. O tym decyduje zresztą całokształt warunków społeczno-ekonomiczno-kulturalnych, przede wszystkim jednak poziom i stopień dostępności oświaty, potem zaś istnienie atrakcyjnych wzorów lub innych czynników rodzących potrzeby czytania, różnicujących te potrzeby, uczestniczących w powstawaniu określonych gustów i zainteresowań, które stanowią podstawę preferencji (wyborów czytelniczych). Utrwalone nawyki, zachowanie czytelników wobec książki, wyobrażenia o jej wartościach oraz orientacja w piśmiennictwie, kompetencje czytelnicze stanowią z kolei podstawę kultury czytelniczej, które to pojęcie jest przez większość badaczy utożsamiane z kulturą literacką, co w świetle definicji Żółkiewskiego nie wydaje się słuszne. Wszystkie te zagadnienia, łącznie z zagadnieniami skutków społecznych czytelnictwa, dadzą się w mniejszym lub większym stopniu oświetlić, pod tym jednak warunkiem, że wykorzystane zostaną wszelkie dostępne materiały, że wyniki uzyskane jedną drogą będą weryfikowane wynikami uzyskanymi innym sposobem. Bez wątplenia jednak można powiedzieć, że nigdy i nikomu nie uda się opracować takiej historii czytelnictwa, która by wyjaśniła zupełnie całokształt tego procesu — takiej historii, która by części pytań nie pozostawiła otwartymi.

Czytelnictwo, jak wszystkie zjawiska społeczne, ulega zmianom, i to we wszelkich swych aspektach. Nie wydaje się, by czytelnictwo w jego rozwoju historycznym można było periodyzować dokładnie tak, jak to czynią historycy literatury. Przypuszczenie takie można by uzasadnić

¹¹ K. Głombowski: *Problemy historii czytelnictwa*. Wrocław 1966 s. 8.

najprościej tym, iż historia literatury, opisawszy, umiejscowiwszy dzieło w literaturze i w określonym momencie jej rozwoju, niechętnie ulega tendencjom rewizjonistycznym. *Spiewy historyczne* dla historyka pozostaną średniej jakości wierszami do śpiewania (z nieszczęsną »Heleną w stroju niedbałym«), gdy dla badacza czytelnictwa będą one fenomenem czytelnictwem — tak jak późniejsza o kilka dziesiątków lat *Trylogia*. Analogicznie to, co przeciętny historyk literatury traktuje wzgardliwie, jako rzeczy prostackie, np. słynne *Magielony* i *Meluzyny*, dla historyka czytelnictwa byłoby może odpowiednikiem zjawiska wielkiej popularności *Fleszarowej-Muskat*; przy tym historyk czytelnictwa zdawałby sobie sprawę, że dzisiejszy czytelnik *Fleszarowej-Muskat* nie zdołałby przeczytać ze zrozumieniem historii o *Magielonie*.

Nie ulega wątpliwości, że systemy wartości funkcjonujące w historii literatury nie są indyferentne z tymi, które funkcjonują wśród czytelników — amatorów, że i jedne, i drugie zmieniają się, aczkolwiek może w niezbyt silnej zależności od siebie. Poznanie wyobrażeń o literaturze, funkcjonujących w określonym czasie i w określonym środowisku czytelnictwem, wydaje się jednym z podstawowych obowiązków badacza dzieł czytelnictwa.

W badaniach czytelnictwa współczesnego, prócz metod i technik stosowanych w księgoznawstwie, »szerokie zastosowanie znajdują metody empiryczne — obserwacja, rozmowa, zespołowa dyskusja, zbieranie opinii o książkach, wywiad i inne. »Naturalnie — pisze radziecki badacz I. E. Barenbaum — metody empiryczne nie mogą być bezpośrednio zastosowane przez historyków czytelnictwa. Ale w tym przypadku z pola widzenia badaczy dzieł czytelnictwa nie mogą zginąć wyniki wcześniej prowadzonych za pomocą tych metod prac.« Dla historyka czytelnictwa niedostępna jest metoda eksperymentalna, natomiast winien on zwrócić uwagę »także i na takie metody współczesnego poznania naukowego, jak metody analizy matematycznej, pozwalające odkryć w masie zjawisk prawidłowości i oceniać wiarygodność wyników, metody modelowania i inne.«¹²

Ogólnie mówiąc, dobór metod jest zdeterminowany rodzajem źródeł — te zaś, jak to określa Alodia Kawecka-Gryczowa, są »i różnorodne, i rozproszone«, a im dalej w przeszłość, tym jest ich mniej i tym mniej są one informacyjne.

Brygide Kürpis, autorka szkicu *Pisarze i czytelnicy w Polsce XII i XIII wieku*, pisze:

»Wskutek pożarów, rabunków, niedbalstwa, a przede wszystkim niegodziwego niszczenia starych księgozbiorów w czasie ostatniej wojny, wiele zbiorów średniowiecznych uległo zniszczeniu, zanim jeszcze uczeni zdolali je poopisywać, pokatalogować i pofotografować. Historycy jednak starają się drogą pośrednią odtworzyć, co było czytane i przepisywane, analizują dochowane skąpe katalogi średniowieczne, rozpatrują, jakie zaginione dzieła kryją się pod zanotowanymi okazynie gdzie indziej tytułami, odtwarzają liczbę nie istniejących już archetypów i kopii utworów, które do dziś przetrwały w egzemplarzach późniejszych. Zgłębiają zawartość dochowanych egzemplarzy i śledzą drogi ich rozchodzenia się także poza Polskę.«¹³

¹² I. E. Barenbaum: *op. cit.* s. 292-293.

¹³ [Zbior.]: *Polska dzielnicowa i zjednoczona*. Warszawa 1972 s. 166-167.

Historykowi czytelnictwa średniowiecza nie pozostaje właściwie nic poza analizą katalogów, testamentów, poza dokładnym badaniem zachowanych ksiąg z tamtej epoki, wnioskowaniem z dokonywanych na nich zapisków proveniencyjnych, dedykacji, not własnościowych i gloss — jakkolwiek nie ulega wątpliwości, że są to materiały przypadkowe, a ich wymowa ograniczona, to jednak dają one niejaka podstawę do orientacji co do składu demograficzno-społecznego właścicieli książek, pochodzenia i książek, i czytelników; zainteresowań, sposobu czytania i odbierania tekstu. Odpowiednio duże nagromadzenie informacji tego rodzaju pozwala nawet wnioskować o wielkościach księgozbiorów, o geograficznym rozmieszczeniu bibliotek, o ruchu wydawniczym i handlu książką, o wzajemnych oddziaływaniach i zależnościach pomiędzy wydawcami — pośrednikami i czytelnikami.

Podobne walory wykazują późniejsze katalogi wydawnicze i księgarskie, spełniające w swoim czasie funkcje informacyjno-reklamowe; katalogi aukcyjne informujące o wielkości, charakterze księgozbiorów, a pośrednio o zainteresowaniach właściciela i czasem — nabywców. Ten ostatni rodzaj materiałów źródłowych był z powodzeniem wykorzystywany w badaniach nad księgozbioremami mieszczan gdańskich, a wcześniej jeszcze — lwowskich i krakowskich. W wielu przypadkach katalogi aukcyjne stanowią bardziej wartościowy materiał aniżeli same książki, te bowiem nie informują o całym księgozborze. Orientację w ogólnym repertuarze wydawniczym określonego czasu dają bibliografie, jeśli są pełne.

Odrębny i pod wieloma względami nieoceniony typ materiałów stanowią rozmaite dokumenty osobiste: pamiętniki, dzienniki, korespondencja. W szczególnych przypadkach mogą one zawierać informacje o poglądach autorów na literaturę, o ich aktywności czytelniczej; mogą też zawierać opinie o czytelnictwie w środowisku autorów. Wydaje się, że językowo-stylistyczna analiza rozmaitych zapisów mogłaby niejednokrotnie ujawnić wpływy literatury na piszącego, choćby to wyraźnie nie było zaznaczone.

Specjalnego znaczenia nabierają dokumenty osobiste twórców literatury, gdyż mogą one dać wyobrażenie o ich świadomości literackiej, pośrednio zaś — o oczekiwaniach odbiorców, o stosunku do nich twórcy — przedstawiciela elity kulturalnej.

Nie wydaje się, by należało lekceważyć materiały czysto literackie. Dotyczy to przynajmniej literatury dydaktycznej, publicystyki itp. Oto Zdzisław Libera pisze: »Można by na podstawie *Pana Podstolego* Krasickiego wyobrazić sobie, jak wyglądała biblioteka prywatna oświeconego ziemianina. Krasicki gromadzi w księgozborze swojego bohatera przede wszystkim autorów staropolskich, z różnych dziedzin piśmiennictwa [...] a spośród współczesnych Naruszewicza«. ¹⁴

Interesujące wnioski można wyciągnąć z analizy programów i podręczników szkolnych, a w czasach rozwiniętego czasopiśmiennictwa — także z prasy.

W odniesieniu do czasów sprzed wieku XIX można mieć nadzieję, że dokładne przebadanie zbiorów dokumentów osobistych i rozmaitego rodzaju archiwaliów dostarczy znacznej porcji materiałów. Opracowanie dziejów czytelnictwa w XIX wieku i w początkach wieku XX nie po-

¹⁴ Z. Libera: *Życie literackie w Warszawie w czasach Stanisława Augusta*. Warszawa 1971 s. 160.

winno nastęrczać tak znacznych kłopotów materiałowych, a jeśli, to nie tyle z racji ich niedostatku, ile z powodu specyficznych warunków społeczno-politycznych. Istniejące już opracowania niektórych zagadnień — takie jak studia Janiny Kamińskiej o życiu literackim w Polsce w pierwszej połowie XIX w., jak wspomniana już *Kultura literacka 1918-1932* Stefana Żółkiewskiego o rokują w tym względzie niemałe nadzieje. Z takim samym nastawieniem można oczekiwać przyczynków i pierwszych syntez odnoszących się do okresów wcześniejszych. Jednakże jeden aspekt badań dziejów czytelnictwa studzi ten i tak umiarkowany optymizm. Myślę tu o ostatnich etapach odbioru książki, o problemach recepcji. Jest to, bez wątpienia, zagadnienie najbardziej skomplikowane i najtrudniej poddające się analizie.

»Czytelnik żyjący w określonej epoce, a usytuowany w konkretnym środowisku geofizycznym i socjalnym, percypuje [...] dzieło piśmiennicze w sposób podobny, jak to czynią inni czytelnicy, żyjący w tej samej epoce historycznej i usytuowani w tym samym środowisku geofizycznym i społecznym. Proces społecznej recepcji przebiega wedle pewnych uchwytnych prawideł i sprawia wrażenie w zasadzie jednolitego i regularnego modelu. Ten regularny schemat percepcji jest jednak wypełniony bogactwem szczegółów, które go różnicują zgodnie z indywidualnymi cechami osobowości czytelnika. Wpływ tych biopsychicznych cech na zindywidualizowanie procesu percepcji interesuje nas szczególnie tam, gdzie możemy stwierdzić różnice w rodzaju, natężeniu i we wzajemnych proporcjach jego historycznych i społecznych wyznaczników«. ¹⁵

Nie trudno spostrzec, że z dobrym skutkiem mogłyby tu być wykorzystane metody statystyczne, gdyby udało się przezwyciężyć niedostatki materiałowe, które przecież stanowią główną przyczynę braku opracowań syntetyzujących. Wydaje się, że prowadzenie badań szczegółowych, studia »pojedynczych przypadków«, studia środowiskowe — przy zastosowaniu takich metod wnioskowania, które są właściwe statystyce — jest jedynym sposobem postępowania. Po prostu nie ma innej możliwości całościowego opracowania dziejów czytelnictwa w Polsce.

Powyższe uwagi i opinie bynajmniej nie wyczerpują problemów, które absorbują historyków czytelnictwa; uwagi te mogą dać pretekst do głębszych rozważań potrzeb i możliwości badań dziejów czytelnictwa, do rozważań nad miejscem, jakie ta problematyka winna zająć w nauce o książce; dla niej zaś — jak pisze Karol Głombowski — »nie ma dzisiaj [...] innej drogi naukowego rozwoju jak empiryczna i teoretyczna rozbudowa jej aspektu socjologicznego«. ¹⁶

¹⁵ K. Głombowski: O funkcjonalną koncepcję nauki o książce. *Studia o Książce*. T. 1 : 1970 s. 21.

¹⁶ *Ibid.* s. 23.

SPROSTOWANIE

W numerze 6 Bibliotekarza wydrukowano omyłkowo na III stronie okładki cyfrę paginy: 193 — należy ją skreślić, jest to bowiem pagina pierwszej stronicy numeru 7/8.

BIBLIOTEKI PUBLICZNE NA KUBIE

Historia publicznych bibliotek kubańskich jest bardzo krótka. Do rewolucji praktycznie nie istniała żadna koncepcja budowy sieci, nie było też większych bibliotek publicznych poza nielicznymi placówkami w większych miastach. Wybudowano co prawda w 1954 r. imponujący gmach dla biblioteki miejskiej w Hawanie, w którym mieści się aktualnie Biblioteka Narodowa im. Jose Martí, ale nie miało to większego wpływu na rozwój bibliotekarstwa, nie tylko w kraju, ale nawet w samej blisko milionowej Hawanie. Niski poziom szkolnictwa, ogromny procent analfabetów, szczególnie wśród ludności pozawielkowiejskiej, nie sprzyjały rozwojowi nawet myśli koncepcyjnej w zakresie nowoczesnej sieci bibliotek.

Rewolucja w 1959 r. praktycznie dała początek bibliotekarstwu kubańskiemu, które musiało być organizowane od podstaw. Likwidacja analfabetyzmu, dynamiczny rozwój szkolnictwa, powszechny pęd młodzieży do nauki i samokształcenia, a także ogromne trudności wydawnicze spowodowały, że biblioteki publiczne stawały się niezbędnym ogniwem w kształtowaniu kultury współczesnego narodu kubańskiego.

Trudności były bardzo duże, brakowało kadry, ośrodków kształcenia, lokali. Sytuację tę ilustruje między innymi fakt, że na początku organizacji bibliotek, w całym kraju było pięciu bibliotekarzy z wyższym wykształceniem. W pierwszych latach po rewolucji znaczne trudności występowały w całej gospodarce narodowej. W podobnej sytuacji było szkolnictwo i inne działy kultury. Kłopoty te nie zostały do dziś całkowicie usunięte. Intensywna rozbudowa bibliotek publicznych rozpoczęła się właściwie pod koniec lat sześćdziesiątych. W pierwszych latach po rewolucji zdołano zorganizować biblioteki w większych miastach, uporządkować księgozbiory pozostałe po emigrantach, stworzyć koncepcję nowoczesnej sieci bibliotek.

1. Zasady organizacyjne

Bibliotekarstwo publiczne nie ma samodzielnej administracji centralnej. Dyrektor Biblioteki Narodowej w Hawanie jest członkiem Rady Kultury (Rada Kultury jest odpowiednikiem naszego Ministerstwa Kultury i Sztuki), który reprezentuje w Radzie interesy bibliotek, a władzę merytoryczną sprawuje dyrekcja Biblioteki Narodowej, w skład której wchodzi także dyrektor szkoły bibliotekarskiej. Okresowe konferencje z dyrektorami prowincji stanowią rodzaj narad produkcyjnych, na których podejmuje się decyzje o rozwoju sieci oraz kierunkach pracy bibliotek na najbliższy okres. Faktyczny rozwój bibliotek zależy jednak głównie od władz poszczególnych prowincji. Najlepiej rozwinięta jest sieć bibliotek w prowincji Oriente. Jest to prowincja najbogatsza, tam kształtowała się świadomość narodowa Kuby, tam zrodził się patriotyzm kubański i ruch rewolucyjny. Dobrze rozwinięte jest także bibliotekarstwo w stanie Matanzas.

Dyrektorzy bibliotek poszczególnych prowincji pełnią swoją rolę w specyficzny sposób. Pracują jednoosobowo, ale mają do swojej dyspozycji wszystkich pracowników bibliotek w swojej prowincji, którym po-

wierzają określone zadania. Są to prace zarówno instrukcyjno-kontrolne, jak i koncepcyjno-szkoleniowe.

Dyrektorowi podlegają w zasadzie wszystkie placówki na terenie prowincji. W praktyce problem ten jest bardzo złożony, ponieważ biblioteki w miastach nie stanowią jednolitego systemu, są placówkami samodzielnymi, natomiast w niektórych regionach (w przybliżeniu region można uznać za powiat) biblioteka regionu sprawuje nadzór merytoryczny nad placówkami trenowymi, tzn. bibliotekami małomiasteczkimi i wiejskimi.

Do 1973 r. można było mówić głównie o bibliotekach miejskich, ponieważ bibliotek wiejskich było bardzo niewiele. Powodem jest słaba rozbudowa sieci oraz struktura przestrzenna zabudowy kraju. Wsi takich, jakie najczęściej spotykamy w Polsce, jest bardzo mało, a w niektórych prowincjach nie ma wcale. Poza małymi miasteczkami ludność mieszkająca na wsi jest bardzo rozproszona. Są to albo pojedyncze domki w górach nastawione głównie na naturalne rolnictwo i pasterstwo, albo kilkanaście rodzin zgrupowanych przy obsłudze plantacji trzciny cukrowej. Kierownictwo partyjno-rządowe zmierza jednoznacznie do likwidacji tego rozproszenia przez budowę ośrodków wiejskich, w których będą zagwarantowane odpowiednie warunki socjalne i kulturalne: kanalizacja, woda, sklepy, służba zdrowia, szkoły, domy kultury i biblioteki. Takie nowoczesne osiedla powstały już w stanie Oriente, na terenach zniszczonych w czasie walk partyzanckich.

Biblioteki wiejskie w wielu rejonach prowadzą podobnie jak w Polsce punkty biblioteczne, z tym że są to punkty o wiele skromniej zaopatrzone. Wynika to zarówno ze struktury zaludnienia, jak i z niewielkich księgozbiorów, którymi dysponują biblioteki miejskie.

Zamierzenia kierownictwa idą w kierunku stworzenia jednolitej sieci bibliotek w miastach przez hierarchiczne podporządkowanie placówek terenowych bibliotece centralnej oraz powołanie we wszystkich miejscowościach powyżej 10 tys. mieszkańców dobrze zorganizowanych bibliotek. W stanie Oriente plan przewiduje w najbliższych latach zorganizowanie placówek we wszystkich miejscowościach powyżej 5 tys. mieszkańców.

Uzupełnianie księgozbiorów prowadzi Biblioteka Narodowa. Zaopatruje ona bezpośrednio wszystkie placówki w kraju opracowując dla nich także pełną dokumentację (karty katalogowe, klasyfikacja). Wszystkie biblioteki są podzielone według klas. Głównym kryterium kwalifikacyjnym jest liczba mieszkańców, których biblioteka powinna obsługiwać. Nie jest to jednak kryterium jedyne. Do klasy A należą główne biblioteki prowincji, które w perspektywie będą mogły pełnić funkcję naszych WiMBP. Otrzymują one około 4 tys. wol. w roku. Do klasy B należą biblioteki miast regionalnych, które otrzymują około 2,5 tys. wol. Do klasy C zaliczane są pozostałe placówki, które otrzymują około 500 wol. W 1974 r. Biblioteka Narodowa zaopatrywała bezpośrednio 99 placówek bibliotecznych w kraju. O dynamice rozwoju placówek może świadczyć fakt, że jeszcze w 1971 r. funkcjonowały na Kubie 54 biblioteki publiczne.

Sieć biblioteczną uzupełniają kilka bibliobusów, które pełnią raczej rolę propagandową. Po prostu do miejscowości, w których nigdy nie było bibliotek i nie ma nawyku czytania i wypożyczania książek, przyjeżdża bibliobus, który sam w sobie jest atrakcją, głównie dla młodzieży. Po zdobyciu przez bibliobus określonej liczby stałych czytelników, po stworzeniu klimatu dla czytelnictwa książek, organizuje się zwykle stałą placówkę biblioteczną.

2. Księgozbiory i czytelnicy

Statystyka biblioteczna niezależnie od jej niedoskonałości w pierwszym momencie szokuje polskiego bibliotekarza. Biblioteki publiczne posiadają około 1,6 mln. książek, blisko 3 mln. czytelników, a niewiele ponad 3 mln. wypożyczeń. Pewnym wyjaśnieniem tej dziwnej statystyki jest intensywne wykorzystywanie czytelni bibliotek publicznych przez studentów i uczniów szkół średnich. Ponieważ książek udostępnionych z księgozbioru podręcznego nie rejestruje się, sprawa częściowo się wyjaśnia. Należy dodać, że sale biblioteczne mają w większości klimatyzację, co w warunkach kubańskich ma bardzo duże znaczenie, gdyż dzięki temu w ciągu całego roku można w nich pracować.

W porównaniu z bibliotekami polskimi, biblioteki kubańskie w większym stopniu obsługują młodzież uczącą się. W mniejszych miejscowościach czytelnikami są prawie wyłącznie dzieci. Właściwie dopiero one wprowadzają do kultury kubańskiej słowo drukowane, a szczególnie książkę jako ważny i trwałe element kultury. Nawet powierzchowne obserwacje pozwalają na dostrzeżenie tego procesu. I nasuwa się od razu smutna, a nawet gorzka refleksja. Wśród książek dla dzieci znajdują się tłumaczenia radzieckie, czechosłowackie, NRD-owskie, nie ma niestety naszych. Wiedza o naszym kraju jest w ogóle na Kubie bardzo skromna.

W bibliotekach największym powodzeniem cieszy się literatura dla dzieci, której w każdej bibliotece jest za mało. Wypożycza się więc jedną książkę na tydzień, a co to w praktyce znaczy, wiedzą nie tylko bibliotekarze pracujący w bibliotekach dla dzieci. Książek dla dzieci po prostu brakuje na półkach, czytane jest prawie wszystko, co na tę półkę trafi, i to wielokrotnie. Ponadto ogromnym zainteresowaniem cieszą się książki potrzebne do nauki szkolnej. Chodzi tu zarówno o podręczniki, lektury, jak i literaturę pomocniczą. Trzecią grupę najbardziej poszukiwaną stanowi powieść, w niektórych kręgach, szczególnie młodzieżowych, poezja.

Trudno na podstawie pobieżnych obserwacji i rozmów określić, jakie są zainteresowania czytelnicze Kubańczyków. Sądząc w opinii bibliotekarek, w zakresie beletrystyki nie odbiegają one w sposób istotny od zainteresowań czytelników bibliotek w Polsce. Oczywiście różnią się nieco nazwiska autorów i tytuły, ale wśród poczytnych spotykamy: Balzaka, Hugo, Hemingwaya, Mitchell, Agatę Christie. Z polskich pisarzy oczywiście twórczość Sienkiewicza, a w szczególności *Quo Vadis*. Niestety nie wszystkie bibliotekarki kojarzą Sienkiewicza z naszym krajem, chyba że się specjalnie do tego przygotowały. Z polskiej literatury współczesnej są wyłącznie tłumaczenia hiszpańskie i krajów Ameryki Południowej — głównie utworów pisarzy emigracyjnych; w kilku bibliotekach spotkałem powieści Wandy Wasilewskiej. Rzadko można spotkać *Popiół i diament* oraz meksykański wybór polskich nowel współczesnych, ale znalazłem także Ossendowskiego: *Ludzie i bogowie*. Czytelnicy a szczególnie czytelniczki dorosłe czytające spontanicznie poszukują przede wszystkim literatury o miłości, tradycyjnego romansu z wyższych sfer, mężczyźni i młodzież — literatury sensacyjno-kryminalnej. Drugi nurt — młodzieżowy — jest ambitniejszy, poszukujący literatury współczesnej, nazwisk o światowym rozgłosie. Wyraźnie dostrzega się też zainteresowanie literaturą o czasach najnowszych, szczególnie z okresu rewolucji. Podzielone są natomiast zdania na temat zainteresowań literaturą hiszpańską, zarówno klasyczną, jak i współczesną. O ile filmy hiszpańskie, nawet te najgorsze mają duże powodzenie, o tyle o literaturze mówiono raczej chłodno.

3. Kadra

We wszystkich bibliotekach publicznych uderza młodość i urok personelu bibliotecznego. Dyrektorki i kierowniczk — dwudziestokilkuletnie dziewczyny, to wychowanki dynamicznej szkoły bibliotekarskiej, która prowadzi roczne studium dla absolwentek szkół średnich oraz trzyletnie studium dla tych, które nie posiadają średnich kwalifikacji (chłopców ze względu na ogromne zapotrzebowanie w innych resortach do tej szkoły nie przyjmuje się). Rocznie przyjmuje się około 90 osób. Absolwentki studium organizują w swoich miastach biblioteki-szkoły, w których zdobywają kwalifikacje zawodowe pracownice bibliotek danego miasta. W 1974 r. było sześć takich szkół-bibliotek. Zajęcia teoretyczne odbywają się pod kierunkiem absolwentek szkoły, egzaminy końcowe zaś zdaje się przed komisją egzaminacyjną powołaną przez szkołę bibliotekarską.

Program nauczania preferuje wyraźnie problemy organizacyjne i praktyczne rozwiązywanie spraw ściśle zawodowych, w mniejszym stopniu uwzględnia problemy ogólnokształcące, formy pracy z czytelnikiem, naukę literatury itp. Pracownicy i współpracownicy szkoły, zarówno ci, którzy byli w Jarocinie, jak i ci, którzy o nim słyszeli — byli pełni uznania dla naszej placówki. Szkoła bibliotekarska przygotowuje w zasadzie kadrę dla bibliotek publicznych i jest w stanie w najbliższych latach zaspokoić najpilniejsze potrzeby w tej dziedzinie. Dla potrzeb bibliotek naukowych oraz organizujących się ośrodków informacji powołano katedrę bibliotekoznawstwa i informacji przy Uniwersytecie Hawańskim. Aktualnie, podobnie jak w bibliotekach polskich, pracuje tu wiele osób z przygotowaniem humanistycznym lub też bez przygotowania ogólnego, a tylko po krótkiej praktyce zawodowej, która odbywa się zwykle w Bibliotece Narodowej.

4. Lokale i organizacja pracy

Trudności lokalowe wpływające z braku pomieszczeń nadających się do pracy placówki bibliotecznej rozwiązano w niektórych miejscowościach w sposób rewolucyjny: oddano bibliotekom pomieszczenia byłej policji batistowskiej, a ponieważ policja reżimowa mogła spodziewać się ruchów, budowała posterunki solidne i obszerne. Część pomieszczeń przyjęto po rozwiązanych organizacjach, część zaadaptowano do potrzeb bibliotek, a także od nowa wybudowano.

Większe biblioteki miejskie posiadają sale widowiskowe, sale wystawowe, pokoje do słuchania muzyki. W wielu funkcjonujących na Kubie koncepcjach biblioteka ma być namiastką całego domu kultury. Tylko w nielicznych przypadkach koncepcja ta zdaje egzamin. Sale widowiskowe poza rzadkimi spotkaniami i odczytami wypożyczane są po prostu na widowiska innym instytucjom. Sale wystawowe służą natomiast prezentacji malarstwa i dzieł plastycznych. Jest to zjawisko bardzo ciekawe i chyba owocne dla kultury ogólnej. Każda większa biblioteka kubańska wypożycza oprawione reprodukcje, które można po prostu zawiesić na ścianie w domu, klubie, świetlicy. Przy okazji prezentuje się więc zarówno posiadane obrazy, zachęca do nich odbiorców, jak i poprzez różne wystawy kształtuje gusta i upodobania plastyczne środowiska. W większości wypadków pomieszczenia bibliotek są tak pomyślane, aby dawały możliwość dynamicznego rozwoju placówki. Uderza wiele wolnej przestrzeni, która daje możliwości różnych rozwiązań organizacyjnych w pracy biblioteki.

Bardzo bogato rozwinięta jest praca z dziećmi. Wynika to zarówno z ogólnej sytuacji oświatowej, młodości społeczeństwa kubańskiego, jak i z faktu, że nauka w szkole podstawowej trwa pięć dni w tygodniu. Sobota dla nauczycieli jest dniem pracy samokształceniowej, narad i konferencji, natomiast opiekę na dziećmi przejmują biblioteki. Rozwinięte są bardzo szeroko kółka zainteresowań plastycznych, filatelistycznych, zgaduj-zgadule, a także różne formy zabawy. Ogromnym powodzeniem cieszą się zespoły wokально-baletowe, od czasu do czasu organizuje się coś w rodzaju przeglądów-pokazów dla rodziców i przyjaciół. Czy jest to forma pracy bibliotek, która rozwinie się w przyszłości, trudno byłoby dziś przesądzać.

We wszystkich bibliotekach obowiązuje wolny dostęp do półek, przynajmniej do znacznej części księgozbioru. Sala dla dzieci jest wydzielona, sala literatury technicznej i naukowej, sala literatury i sztuki również. Oczywiście w zależności od wielkości księgozbioru i możliwości lokalowych podziały są bardziej szczegółowe. Książki w jednym egzemplarzu dostępne są wyłącznie na miejscu lub też wypożyczane (literatura naukowa i techniczna) na specjalne rewersy (zasada nie zawsze przestrzegana).

Podział na sale narzuca specjalizację poszczególnym pracownikom i może sprzyjać pogłębianiu kwalifikacji zawodowych, przyczynia się jednak do rozbicia księgozbioru oraz informacji o nim (często osobne dla każdej sali katalogi), co z kolei utrudnia korzystanie z różnych działów jednemu czytelnikowi.

Trudno mówić o ustabilizowanym schemacie. Zasady są płynne, żywe, tak zresztą jak i cała organizacja biblioteczna. Pracownicy niezwykle podatni na nowinki, gotowi wprowadzać nowe rozwiązania. Jest to niewątpliwie środowisko prężne i ambitne, poszukujące rozwiązań leżących w zasięgu własnych możliwości i doświadczeń narodu. Wykorzystywane są wszystkie zebrane doświadczenia bibliotekarstwa światowego, zarówno z literatury fachowej, jak i z bezpośrednich kontaktów wynikających głównie z umów o wymianie kulturalnej.

ALEKSANDRA DANECKA
Instytut Książki i Czytelnictwa

WYSTAWY, SPOTKANIA AUTORSKIE I ODCZYTY

W BIBLIOTEKACH PUBLICZNYCH W LATACH 1968-1971

Jakkolwiek działalność kulturalno-oświatowa bibliotek publicznych jest wciąż w centrum zainteresowania ze względu na pokładane w niej nadzieje — to jednak tempo i kierunki rozwojowe tej działalności nie były jak dotąd przebadane i scharakteryzowane w oparciu o materiał ogólnopolski. W związku z tym proponuję czytelnikom zapoznanie się z wynikami analizy statystycznej danych ze sprawozdań rocznych Głównego Urzędu Statystycznego.

Obserwacja dynamiki organizowania imprez przez biblioteki publiczne na przestrzeni kilku lat możliwa jest jedynie w zakresie wystaw, spotkań autorskich i odczytów, bowiem tylko te formy pracy kulturalno-oświatowej znalazły odzwierciedlenie w rocznych sprawozdaniach Głównego Urzędu Statystycznego. Informacje na ten temat dostępne są za lata 1968-1971. Przed rokiem 1968 była paroletnia przerwa w rejestrowaniu tych zjawisk. Po 1971 roku dane statystyczne z tego

zakresu znów wyeliminowano ze sprawozdań GUS, uniemożliwiając tym samym obserwację dalszych przemian.

Na wstępie zostanie przedstawiony obraz rozwoju działalności imprezowej w postaci globalnych sum ogólnopolskich na przestrzeni czterech lat.

Tab. 1. Liczba imprez zorganizowanych przez biblioteki publiczne w Polsce w latach 1968—1971

Imprezy	1968	1969	1970	1971
Wystawy	76 983	84 440	82 006	86 944
Spotkania autorskie	5 621	6 128	5 760	5 901
Odczyty	26 952	28 538	26 056	27 210

W 1970 roku obserwujemy spadek działalności imprezowej. Jest to prawdopodobnie skutek ograniczenia funduszy na rozwój prac w tym zakresie. Ale już w następnym roku uwidacznia się dążenie do zwiększenia liczby imprez. Wystawy osiągnęły liczebność wyższą niż w latach poprzednich. Spotkania i odczyty nie dorównały jednak sytuacji z roku 1969. Największą dynamikę przyrostu obserwujemy w roku 1969, w którym liczba imprez osiąga maksimum.

Tab. 2. Wystawy zorganizowane przez biblioteki publiczne w Polsce w latach 1968—1971

Grupy środowisk	1968	1969	1970	1971
Miasta wojewódzkie	11 506	12 917	13 800	14 430
Miasta wydzielone na prawach powiatu	5 863	5 613	4 989	6 756
Polska bez wymienionych grup	59 614	65 910	63 217	65 758

Tab. 3. Spotkania z autorami zorganizowane przez biblioteki publiczne w Polsce w latach 1968—1971

Grupy środowisk	1968	1969	1970	1971
Miasta wojewódzkie	671	720	703	719
Miasta wydzielone na prawach powiatu	407	442	411	445
Polska bez wymienionych grup	4 543	4 966	4 646	4 737

Tab. 4. Odczyty zorganizowane przez biblioteki publiczne w Polsce w latach 1968—1971

Grupy środowisk	1968	1969	1970	1971
Miasta wojewódzkie	1 388	1 528	1 684	1 240
Miasta wydzielone na prawach powiatu	742	829	637	1 197
Polska bez wymienionych grup	24 822	26 181	23 735	24 773

Dla uzyskania pełniejszego obrazu materiał został podzielony na trzy części, z których każda w sposób schematyczny obejmuje grupy środowisk wyodrębnionych pod kątem wielkości ośrodków kulturalnych. Są to kolejno: miasta wojewódzkie, miasta wydzielone na prawach powiatu i Polska z wyeliminowaniem wymienionych ośrodków. Podziału dokonano z uwagi na zróżnicowanie natężenia działalności imprezowej w poszczególnych grupach środowisk.

Z tablic wynika, że miasta wojewódzkie wykazują największą aktywność w zakresie organizowania imprez i w najmniejszym stopniu odczuwalne są tu ograniczenia finansowe w 1970 roku. W momencie gdy większość ośrodków w Polsce w znacznej mierze zmniejszyła liczbę imprez, w dużych miastach spada nieznacznie jedynie liczba spotkań autorskich. Natomiast tempo przyrostu wystaw i odczytów nie uległo zahamowaniu. Tylko w 1971 roku obniża się znacznie liczba zorganizowanych odczytów.

Miasta wydzielone na prawach powiatu ograniczyły w 1970 roku liczbę wszystkich imprez, lecz w roku następnym uzyskały wyniki wyższe niż w 1969. Tempo przyrostu w 1971 roku jest więc o wiele większe niż w poprzednich latach.

Największe trudności z wyrównaniem liczby imprez do stanu z roku 1969 mają mniejsze miejscowości. Po ograniczeniach w 1970 roku tempo przyrostu uległo znacznemu zahamowaniu.

Ze względu na wyjątkową sytuację miast wojewódzkich na tle całego kraju, warto prześledzić, jaki jest ich udział w ogólnej sumie zorganizowanych imprez.

Tab. 5. Procent imprez zorganizowanych w miastach wojewódzkich w latach 1968—1971

Imprezy	1968	1969	1970	1971
Wystawy	14,9	15,3	16,9	16,6
Spotkania autorskie	11,9	11,7	12,2	12,2
Odczyty	5,1	5,3	6,5	4,5

Wyniki przedstawione w tablicy 5 pozwalają nam określić poziom popularności poszczególnych imprez w największych ośrodkach na tle całej Polski. Obserwujemy stosunkowo najmniejszą aktywność w zakresie organizowania odczytów, gdyż ta forma cieszy się wprawdzie znacznym zainteresowaniem, ale często stosowana jest też przez inne instytucje oświatowe.

Ogólnie biorąc, działalność imprezowa bibliotek wykazuje wyraźne tendencje przyrostu liczby imprez mimo chwilowego zahamowania tempa w 1970 roku. Można przypuszczać, mimo braku danych z lat następnych, że rozwój ten postępuje nadal.

Dla scharakteryzowania tempa przyrostu bezwzględnej liczby imprez w latach 1968-1971 przyjęto rok wyjściowy 1968 za 100% i porównano z latami następnymi (tab. 6).

Tab. 6. Dynamika przyrostu liczby imprez według danych ogólnopolskich

Lata	Wystawy w %%	Spotkania autorskie w %%	Odczyty w %%
1968	100,0	100,0	100,0
1969	109,7	109,0	105,9
1970	106,5	102,5	96,7
1971	112,9	105,0	100,9

Stosunkowo największą dynamikę wzrostu wykazują wystawy. Jest to forma pracy ciesząca się jak widać największym uznaniem wśród bibliotekarzy, którzy dążą do rozwijania jej w jak największej mierze. Spotkania z autorami charakteryzuje nierównomierny przyrost, ale za to z niewielkimi stosunkowo wahaniami. Natomiast odczyty poza rokiem 1969, kiedy nastąpił przyrost w wysokości 5,9%, wykazują w roku następnym poziom niższy niż w roku wyjściowym 1968. Można stąd wnosić, że odczyty są najmniej popularną formą spośród omawianych form pracy kulturalno-oświatowej. Zapewne trudności organizacyjne i niezbędne nakłady finansowe utrudniają równomierny rozwój w tym zakresie.

Dla uzupełnienia obrazu prześledzimy jeszcze dynamikę tych zjawisk w wyodrębnionych trzech grupach środowisk. (tabl. 7).

Tab. 7. Dynamika przyrostu liczby imprez w latach 1968—1971

Imprezy	Lata	Miasta wojewódzkie w %	Miasta wydzielone na prawach powiatu w %	Polska bez wymienionych grup w %
Wystawy	1968	100,0	100,0	100,0
	1969	112,3	95,7	110,6
	1970	119,9	85,1	106,0
	1971	125,4	115,2	110,9
Spotkania autorskie	1968	100,0	100,0	100,0
	1969	107,3	108,6	109,3
	1970	104,8	101,0	102,3
	1971	107,1	109,3	102,2
Odczyty	1968	100,0	100,0	100,0
	1969	110,1	111,7	105,5
	1970	121,3	85,8	95,6
	1971	89,3	101,3	97,7

Największą dynamikę wykazują miasta wojewódzkie. Przyrost liczby wystaw w ciągu trzech lat dochodzi do 25% w porównaniu z rokiem wyjściowym 1968. Liczba odczytów osiąga przyrost rzędu 21% w 1970 r. Tylko w ostatnim roku liczba odczytów spada o około 11%.

Miasta wydzielone na prawach powiatu wykazują z kolei stosunkowo największy spadek liczby wystaw w latach 1969 i 1970. Należy też zwrócić uwagę na spadek liczby odczytów w 1970 r. i gwałtowny ich przyrost w roku następnym o ponad 60%.

Ogół kraju z wyeliminowaniem większych ośrodków charakteryzuje największy spadek odczytów w latach 1970 i 1971.

Obserwacja dynamiki przyrostu imprez w innym ujęciu, w którym za podstawę przyjęto porównanie każdego roku z rokiem poprzednim, daje możliwość ustalenia stopy przyrostu, czyli inicjatyw bibliotek podejmowanych z roku na rok. Wyniki przedstawiono w tab. 8.

Ogólnie mówiąc, okresami najbardziej intensywnej aktywności w zakresie organizowania imprez są lata 1969 i 1971. Przeciętny przyrost z roku na rok waha się w granicach 10% z wyjątkiem szczególnych momentów przyrostu lub spadku, które zostały omówione poprzednio.

Należy więc stwierdzić, że działalność imprezowa bibliotek publicznych wykazuje tendencje rozwojowe z zahamowaniem rozwoju w 1970 r. Przy tym naj-

Tab. 8. Dynamika przyrostu liczby imprez z roku na rok

Imprezy	Lata	Miasta	Miasta wydzie-	Polska
		wojewódzkie w % %	lone na pra- wach powiatu w % %	bez wymienio- nych grup w % %
Wystawy	1969	112,3	95,7	110,6
	1970	106,6	88,9	95,9
	1971	104,6	135,4	104,6
Spotkania autorskie	1969	107,3	108,6	109,3
	1970	97,6	93,0	93,5
	1971	102,3	108,3	100,0
Odczyty	1969	110,1	111,7	105,5
	1970	110,2	76,8	90,6
	1971	73,6	187,9	102,1

większą dynamikę obserwujemy w zakresie wystaw, jako że jest to forma najłatwiejsza do zorganizowania, najniższą dynamikę wykazują odczyty. Trzeba tu jeszcze przypomnieć, że odczyty największą popularnością cieszą się jedynie w miastach wydzielonych na prawach powiatu.

Dane sumaryczne określające bezwzględną liczbę zorganizowanych imprez nie charakteryzują w pełni omawianego zagadnienia. Niezbędne jest tutaj wprowadzenie biblioteki jako jednostki statystycznej i pod tym kątem przeanalizowanie dynamiki zjawiska.

Wyjściowym momentem będzie przedstawienie średniej liczby poszczególnych imprez przypadających na jedną bibliotekę w Polsce (tab. 9).

Tab. 9. Średnia liczba trzech rodzajów imprez przypadająca na jedną bibliotekę w Polsce w latach 1968—1971

Imprezy	1968	1969	1970	1971
Wystawy	9,1	9,9	9,5	10,0
Spotkania autorskie	0,7	0,7	0,7	0,7
Odczyty	3,2	3,3	3,0	3,1

Dane ogólnopolskie charakteryzują stan nasycenia terenu, w przeliczeniu na 1 bibliotekę, poszczególnymi rodzajami imprez. Widoczna jest wyraźna tendencja przyrostu liczby wystaw przypadających na 1 placówkę w ciągu roku, z jednym, chwilowym zahamowaniem w 1970 roku. Spotkania autorskie w skali ogólnopolskiej nie ulegają zmianom na przestrzeni czterech lat. Tylko w zakresie odczytów sytuacja jest niestabilna i chociaż wahania między poszczególnymi latami nie są duże, to jednak brak wyraźnej linii rozwoju tego zjawiska. Średnia w 1971 roku obniża się poniżej poziomu z roku 1968.

Należy jednak wziąć pod uwagę, że znalazły się tu razem ośrodki duże i małe, zróżnicowane pod względem natężenia działalności imprezowej. Dla dokładniejszej charakterystyki niezbędne jest pokazanie średnich w ramach wyodrębnionych grup (tab. 10).

Tak więc biblioteki wielkomięjskie organizują wystawy częściej niż raz w miesiącu lub więcej niż jedną wystawę w tym samym czasie. Przy tym tendencja roz-

Tab. 10. Średnia liczba zorganizowanych imprez w latach 1968—1971
przypadająca na jedną bibliotekę w trzech grupach środowisk

Imprezy	Grupy środowisk	1968	1969	1970	1971
Wystawy	Miasta wojewódzkie	13,5	20,4	20,5	21,3
	Miasta wydzielone na prawach po- wiatu	13,1	12,1	10,5	14,0
	Polska bez wymie- nionych grup	8,1	8,9	8,5	8,8
Spotkania autorskie	Miasta wojewódzkie	1,4	1,5	1,4	1,3
	Miasta wydzielone na prawach po- wiatu	0,9	0,9	0,9	0,9
	Polska bez wymie- nionych grup	0,6	0,7	0,6	0,6
Odczyty	Miasta wojewódzkie	2,4	2,5	2,9	2,1
	Miasta wydzielone na prawach po- wiatu	1,7	1,8	1,3	2,5
	Polska bez wymie- nionych grup	3,4	3,5	3,2	3,2

woju tej działalności jest stała i nie ulega zahamowaniu nawet w 1970 roku. W tym czasie jest tylko nieco mniejsze tempo przyrostu.

W miastach wydzielonych na prawach powiatu organizuje się przeciętnie jedną wystawę w miesiącu z niewielkimi odchyleniami. Natomiast w mniejszych ośrodkach wystawy są zmieniane przeciętnie co 1,5 miesiąca, czyli w sumie opracowuje się około 8 wystaw rocznie.

Spotkania autorskie ze względu na trudności organizacyjne są rzadziej stosowaną formą pracy i nie obejmują wszystkich bibliotek w kraju. Stąd też średnie są wartościami ułamkowymi, które charakteryzują poziom nasycenia tą działalnością poszczególnych środowisk. Jak widać, najczęściej występują w dużych miastach, a najrzadziej w mniejszych ośrodkach. Chociaż, jak można by przewidywać, zapotrzebowanie na tę formę działalności jest chyba proporcjonalnie większe w małych miasteczkach i na wsi niż w miastach wojewódzkich.

W zakresie organizowania odczytów przodują dla odmiany mniejsze ośrodki. Tu w porównaniu z większymi miastami odczyty są formą występującą stosunkowo najczęściej. Najuboższe pod tym względem są miasta wydzielone na prawach powiatu

Jak dotąd operujemy średnimi ogólnopolskimi, nawet w podziale na obszary formalnie wydzielone według zasady wielkości środowisk jako ośrodków kulturalnych. Dla bliższego poznania sytuacji i wyłonienia typowej częstotliwości organizowania imprez w poszczególnych województwach posłużymy się ujęciem wartości przeciętnych w przedziały klasowe. Liczebność klas w poszczególnych latach określa liczbę województw, których dany przedział dotyczy. Ponieważ w miastach wojewódzkich zjawiska te mają charakter dość jednorodny, analiza skupi się głównie na miastach wydzielonych na prawach powiatu i na obszarze całej Polski z pominięciem większych ośrodków.

Tab. 11. Średnia liczba wystaw przypadająca na jedną bibliotekę w miastach wydzielonych na prawach powiatu w latach 1968—1971 *

Liczba wystaw w przedziałach	1968	1969	1970	1971*
0,1— 5,0	2	2	2	2
5,1—10,0	3	5	4	1
10,1—15,0	4	4	5	3
15,1—20,0	4	0	0	3
20,1 i więcej	0	2	2	3

Dla miast wydzielonych na prawach powiatu — w ramach poszczególnych województw — typową i najczęściej występującą średnią liczbą wystaw na bibliotekę jest wartość zawarta w przedziałach 5,1-10,0 i 10,1-15,0. Jedynie w roku 1971 rozkład liczebności klas jest inny. Coraz większa liczba województw grupuje się wokół średnich powyżej 15 wystaw na 1 bibliotekę rocznie.

Tab. 12. Średnia liczba wystaw przypadająca na jedną bibliotekę na terenie całej Polski z wyłączeniem większych ośrodków

Liczba wystaw w przedziałach	1968	1969	1970	1971
0,1— 5,0	3	3	4	3
5,1—10,0	8	8	4	4
10,1—15,0	5	4	7	8
15,1—20,0	1	2	2	2

Na terenie całej Polski z wyłączeniem większych ośrodków przeciętna liczba imprez na 1 bibliotekę skupia się zdecydowanie w przedziale 5,1-15,0. Przy tym w ostatnich latach punkt ciężkości przesuwają się w kierunku wartości 10,1-15,0. Obserwujemy więc wzrost przeciętnej liczby imprez na jedną bibliotekę.

Przejdziemy teraz do zanalizowania w podobny sposób spotkań autorskich (tab. 13).

Tab. 13. Średnia liczba spotkań autorskich przypadająca na jedną bibliotekę w miastach wydzielonych na prawach powiatu w latach 1968—1971

Liczba spotkań w przedziałach	1968	1969	1970	1971
0,1—0,4	3	3	3	4
0,5—0,8	4	4	4	3
0,9—1,2	2	1	2	0
1,3—1,6	0	5	2	0
1,7 i więcej	4	0	2	4

Zestawienie z tablicy 13 jest o tyle istotne, że pokazuje nam liczbę województw, w których dla miast wydzielonych na prawach powiatu średnia spotkań zbliża się lub przekracza jedno rocznie. Liczba województw o takiej przeciętnej waha się na przestrzeni lat od 4 do 5.

* Miasta wydzielone na prawach powiatu występują tylko w 13 województwach. W roku 1971 brak danych dotyczących jednego województwa.

Tab. 14. Średnia liczba spotkań autorskich przypadająca na jedną bibliotekę na terenie całej Polski z wyłączeniem większych ośrodków w latach 1968—1971

Liczba spotkań w przedziałach	1968	1969	1970	1971
0,1—0,4	4	4	5	4
0,5—0,8	8	7	7	7
0,9—1,2	5	5	5	6
1,3—1,6	0	1	0	0

W mniejszych miejscowościach na terenie Polski obserwujemy w poszczególnych latach bardzo zbliżony rozkład. Należy zwrócić uwagę, że wartości przekraczające 1,2 spotkań na bibliotekę osiąga tylko jedno województwo (tab. 14).

Przedstawmy teraz sytuację w zakresie ostatniej z trzech omawianych imprez.

Tab. 15. Średnia liczba odczytów przypadająca na jedną bibliotekę w miastach wydzielonych na prawach powiatu w latach 1968—1971

Liczba odczytów w przedziałach	1968	1969	1970	1971
0,1—2,5	8	9	10	6
2,6—5,0	2	2	1	4
5,1—7,5	1	1	1	1
7,6 i więcej	1	0	0	1

Tab. 16. Średnia liczba odczytów przypadająca na jedną bibliotekę dla całego obszaru Polski z wyłączeniem większych ośrodków w latach 1968—1971

Liczba odczytów w przedziałach	1968	1969	1970	1971
0,1—2,5	3	4	5	4
2,6—5,0	13	11	11	11
5,1—7,5	0	2	1	2
7,6 i więcej	1	0	0	0

Tablice 15 i 16 pozwalają na obserwowanie zjawiska stwierdzonego już wcześniej na średnich ogólnopolskich. Lecz dopiero w tym momencie ujawniają się jego rozmiary. W odniesieniu do miast większość ośrodków skupia się w klasie najniższej 0,1-2,5 odczytów na placówkę rocznie. Wyższe wskaźniki pojawiają się już tylko sporadycznie w pojedynczych województwach. Natomiast w mniejszych ośrodkach największa liczba województw przypada na klasę 2,6-5,0 odczytów na bibliotekę rocznie. To pokazuje wyraźnie zróżnicowanie ośrodków w zakresie popularności oświatowej bibliotek.

Na zakończenie tej części opracowania niezbędne jest przedstawienie szczegółowych wyników województw, które osiągnęły najwyższe i najniższe średnie. Pozwoli to na przegląd sytuacji na terenie kraju i jednocześnie pokazanie wartości skrajnych, które rzutują na wynik przeciętnych ogólnokrajowych.

W zakresie średniej liczby wystaw na placówkę przodują województwa:
olsztyńskie — średnie kolejno według lat poczynając od 1968 roku — 19,2;
18,5; 17,2; 19,6;
koszalińskie — 14,4; 16,2; 17,0; 16,8;
bydgoskie — 18,8; 11,7; 13,2; 14,3.

Najniższe średnie wykazują województwa:

kieleckie — 0,20; 1,4; 0,6; 0,8;
białostockie — 2,7, 2,8; 2,2; 2,8;
krakowskie — 5,0; 5,2; 5,6; 6,3.

W zakresie średniej liczby spotkań autorskich czołowe miejsce zajmują województwa:

opolskie — 1,1; 1,1; 1,0; 1,1;
olsztyńskie — 1,0; 0,7; 0,8;
zielenogórskie — 1,0; 0,9; 1,0; 1,0.

Najniższe wskaźniki dotyczą województw:

rzeszowskiego — 0,3; 0,4; 0,3; 0,3;
kieleckiego — 0,3; 0,5; 0,4; 0,3
krakowskiego — 0,3; 0,4; 0,4; 0,5.

Najwyższe średnie w zakresie odczytów osiągnęły województwa:

olsztyńskie — 8,1; 6,4; 4,4; 6,0;
wrocławskie — 4,6; 5,3; 4,3; 4,2;
białostockie — 4,4; 4,4; 4,1; 4,9.

Najniższe wartości dotyczą województw:

katowickiego — 1,2; 1,3; 1,0; 1,3;
krakowskiego — 2,1; 1,9; 1,8; 2,3;
kieleckiego — 2,6; 2,3; 2,0; 1,9.

Województwo olsztyńskie znajduje się w grupie najwyższych wskaźników we wszystkich rodzajach imprez. Najniższe średnie odnoszą się do województw krakowskiego i kieleckiego.

Przedstawiona analiza nie wyczerpuje całości zagadnienia. Można jednak na tej podstawie prześledzić charakterystyczne cechy rozwojowe omawianych zjawisk.

VII NARADA OŚRODKÓW METODYCZNYCH I BIBLIOTEKOZNAWCZYCH KRAJÓW SOCJALISTYCZNYCH

Bukareszt 15—20 lipca 1974

Systematyczne, co dwa lata odbywane spotkania przedstawicieli ośrodków metodycznych i bibliotekoznawczych krajów socjalistycznych służą omawianiu głównych problemów związanych z funkcjonowaniem współczesnego bibliotekarstwa oraz informowaniu się o podejmowanych i zrealizowanych pracach badawczych z zakresu bibliotekoznawstwa.

Ostatnie spotkanie zorganizowała w Bukareszcie Centralna Biblioteka Państwa Socjalistycznej Republiki Rumunii, której integralną częścią jest Dział Metodyczny kierowany przez Atanase Lupu. Uczestnikami narady byli dyrektorzy analogicznych ośrodków z Bułgarii, Czechosłowacji, Koreańskiej Republiki Ludowej, Niemieckiej Republiki Demokratycznej, Węgier i Związku Radzieckiego. Instytut Książ-

Członkowie polskiej delegacji oraz tłumaczka, Teodora Tapu — na sali obrad.

ki i Czytelnictwa Biblioteki Narodowej reprezentowali: Jadwiga Kołodziejska i Jan Wołosz.

Głównym tematem narady była: Organizacja krajowych systemów bibliotecznych. Wygłoszono 10 referatów, które wymieniamy w kolejności wedle programu¹.

1. Angela Popesu-Brădiceni (Rumunia): Niektóre problemy organizacji bibliotek w Socjalistycznej Republice Rumunii.

2. Vera Irkovská, Maria Sedlačková (Czechosłowacja): System obsługi bibliotecznej ludności w Czechosłowacji.

3. Christo Chadźichristov (Bułgaria): Dynamiczne normy jako podstawa usprawniania obsługi bibliotecznej ludności w Bułgarii.

4. Gerhart Schwartz (Niemiecka Republika Demokratyczna): Rozwój sieci bibliotek specjalnych w ramach krajowego systemu bibliotecznego NRD.

5. Gotthard Rückl (Niemiecka Republika Demokratyczna): Terytorialny rozwój sieci bibliotecznych i ich miejsce w jednolitym systemie bibliotecznym NRD.

6. Jadwiga Kołodziejska, Jan Wołosz (Polska): Niektóre problemy organizacji sieci bibliotek publicznych.

7. István Papp (Węgry): Jednolity ogólnokrajowy system biblioteczny.

8. István Sallai (Węgry): Współpraca międzybiblioteczna na prowincji.

9. G. A. Semenowa, R. Z. Zotowa (Związek Radziecki): Centralizacja systemu bibliotecznego jako droga do jednolitego systemu krajowego.

10. I. P. Ossipowa, E. Sirotkina (Związek Radziecki): Naukowe podstawy organizacji jednolitego systemu bibliotecznego w ZSRR.

Zarówno referaty jak i dyskusja skupiały się wokół kilku głównych problemów.

1. We wszystkich krajach socjalistycznych odczuwana jest silnie potrzeba takiej organizacji bibliotek, która zapewniałaby czytelnikom możliwość sprawnego dotarcia do informacji i materiałów bibliotecznych. W praktyce dotychczasowe zasady współpracy bibliotek różnych typów okazują się niewystarczające i konieczne staje się tworzenie krajowych systemów bibliotecznych.

2. Charakterystyczną cechą współcześnie tworzonych krajowych systemów bibliotecznych jest centralizacja procesów bibliotecznych i decentralizacja usług. Próby scentralizowania podstawowych działań związanych z gromadzeniem zbiorów i ich

¹ Wszystkie referaty w jęz. rosyjskim, niemieckim i niektóre w angielskim są dostępne w Instytucie Książki i Czytelnictwa Biblioteki Narodowej.

opracowywaniem mają na względzie nie tylko efekty ekonomiczne, ale również merytoryczne. W większych placówkach nie tylko łatwiej o wyposażenie techniczne, środki finansowe, ale i o kwalifikowanych bibliotekarzy, co wpływa na wyższą jakość usług bibliotecznych. Odciążenie małych bibliotek od obowiązków katalogowania, klasyfikowania i całego zespołu czynności towarzyszących przysposobieniu książki umożliwia im skupienie prac wokół udostępniania materiałów bibliotecznych

Uczestnicy VII Narady Ośrodków Bibliotecznych i Metodycznych Krajów Socjalistycznych.

3. Reformy w dziedzinie administracyjnego podziału kraju, które przeprowadzono w ostatnich latach w Rumunii, na Węgrzech i w Polsce, zmierzają do tworzenia większych terytorialnie i ludnościowo jednostek gminnych, które są materialnie zasobniejsze niż dotychczasowe małe gromady. Podobnie dzieje się z bibliotekami. W Rumunii w 1955 r. było 19 670 bibliotek publicznych, zaś w 1973 r. liczba ich zmalała do 6675. Po prostu stopniowej likwidacji uległy placówki małe, nie odpowiadające potrzebom czytelniczym poszczególnych środowisk.

4. Wzrosły zadania i obowiązki bibliotek wojewódzkich w stosunku do placówek wchodzących w skład sieci wojewódzkiej. W Rumunii biblioteki departamentów (odpowiedniki naszych województw) centralizują u siebie zakupy książek, informację bibliograficzną, tworzą katalogi centralne, rozwijają wypożyczanie międzybiblioteczne. Ponieważ Centralna Biblioteka Państwowa uczestniczy w Programie Katalogowania Częściowego (the Shared Cataloging Program) Biblioteki Kongresu², przyspiesza to z konieczności proces opracowywania bieżącej produkcji wydawniczej. W praktyce biblioteki departamentalne otrzymują karty centralnie drukowane, które pokrywają w 70% całość bieżących zakupów książek dla bibliotek. Jedynie wydawnictwa regionalne są katalogowane we własnym zakresie.

5. Nowy podział administracyjny kraju przyczynił się do umocnienia kompetencji władz lokalnych, co również odczuły bezpośrednio biblioteki. W tej sytuacji

² Kołodziejska Jadwiga: *Biblioteki amerykańskie*. Warszawa 1971 s. 180-183.

zadania centralnych komórek administracji bibliotecznej zaczynają się wyraźnie przesuwać w kierunku opracowywania ogólnych programów rozwoju bibliotek, wytyczania głównych zadań w korelacji z ogólną polityką kulturalną i oświatową państwa, podejmowania prac wokół ustawodawstwa bibliotecznego. Dużą część spraw szczegółowych związanych z funkcjonowaniem bibliotek przejmują na siebie biblioteki wojewódzkie.

6. We wszystkich krajach socjalistycznych przywiązuje się dużą wagę do opracowywania wskaźników i norm bibliecznych. Służą one jako podstawa dla planowania rozwoju usług bibliecznych oraz doskonalenia wewnętrznej organizacji poszczególnych placówek.

Program narady był wypełniony bardzo szczerze. Gospodarze rumuńscy dołożyli wielu starań, by sam przebieg obrad wypadł sprawnie. Uczestnicy mieli również okazję zwiedzić dwie centralne biblioteki publiczne departamentów, w Gałaczu i Konstancy, i poznać ich organizację. Miła, serdeczna atmosfera, jaka dominowała w czasie tego spotkania, jest niewątpliwą osobistą zasługą dyrektorki Centralnej Biblioteki Państwa, pani Angeli Popescu-Brădiceanu, kierownika Działu Metodycznego pana Atanase Lupu oraz całego grona pracowników Centralnej Biblioteki Państwowej.

Jadwiga Kołodziejka

PRZEGLĄD piśmiennictwa

SPRAWY BIBLIOTEKI I CZYTELNICTWA W PRASIE

Ocena działalności bibliotek w konfrontacji z „Raportem o stanie bibliotek polskich”. Krytyczna opinia o pracy punktów bibliecznych, o polityce gromadzenia i działalności organów sprawujących nadzór nad bibliotekami. Stan i perspektywy czytelnictwa młodzieży wiejskiej. Sylwetki zasłużonych bibliotekarzy.

Problemy bibliotekarstwa poruszane są na łamach prasy dość często, choć z bardzo nierównym natężeniem. Najwięcej artykułów poświęconych tym sprawom ukazuje się zazwyczaj w okresie majowych Dni Kultury, Oświaty, Książki i Prasy oraz z okazji inauguracji nowego roku kulturalnego.

Marian K u s z e w s k i w artykule „Wśród bibliotek” (*Trybuna Ludu* nr 286) stwierdza, że temat „biblieczny” nie bywa traktowany w publicystyce jako atrakcyjny, co przypuszczalnie należy tłumaczyć tym, iż na biblioteki przyzwyczajaliśmy się spoglądać przez lata jako na placówki, które na dobre zastęły w naszym życiu społeczno-kulturalnym — jak ra pewną wartość stała i niezmienną. Do kategorii przyzwyczajzeń zaczęliśmy zaliczać brak pieniędzy na zakup książek, kłopoty kadrowe i lokalowe. Oczywiście sukcesy w rozwoju czytelnictwa i globalne

efekty bibliecznej pracy usuwały w cień narastające często braki, skłaniały niekiedy do minimalizmu — pisze M. Kuszewski.

Opracowany w ubiegłym roku „Raport o stanie bibliotek polskich” ujawnił — zdaniem autora artykułu — „rysy w pozornie sielankowym obrazie”. Dokument ten spowodował żywe zainteresowanie sprawami bibliecznymi. Nastąpiła pewna poprawa działalności bibliotek — zwiększyły się wyraźnie zakupy książek, przybyło trochę nowego sprzętu bibliecznego. Do pozytywnych zjawisk M. Kuszewski zaliczył powołanie na kilku wyższych uczelniach nowych kierunków kształcenia bibliotekarzy oraz podwyższenie uposażeń pracowników bibliotek z dniem 1 września 1974 roku. Obok tych pozytywnych zjawisk odnotować należy występujące jeszcze przeszkody, hamujące rozwój bibliotek. Należą do nich

m. in.: brak pomieszczeń na cele biblioteczne w nowych osiedlach mieszkaniowych, trudności w podjęciu produkcji typowego sprzętu dla bibliotek.

„Raport o stanie bibliotek polskich” ujawnia najważniejsze problemy, którymi należy się zająć już natychmiast oraz zadania na bliższą i dalszą przyszłość. Wojciech Jankowerny w artykule „Czy raport uzdrowi księżnicę” (*Perspektywy* nr 42) podkreśla fakt, że raport prezentuje aktualną sytuację całego polskiego systemu bibliotecznego oraz wskazuje kierunki jego dalszego rozwoju. Aktualna sytuacja polskich bibliotek przedstawia się, niestety, źle. I tu W. Jankowerny przypomina najważniejsze kłopoty bibliotek: brak książek, brak miejsca na ich przechowywanie i udostępnianie, brak urządzeń technicznych ułatwiających i przyspieszających obsługę czytelników, brak wreszcie pieniędzy i fachowych pracowników, z których kształceniem są od lat duże trudności.

Pojęcie tradycyjnej biblioteki, funkcjonującej wyłącznie jako wypożyczalnia książek, zmienia się szybko. Czytelnicy pragną za pośrednictwem biblioteki otrzymywać najbardziej aktualne opracowania z różnych dziedzin nauki, chcą mieć dostęp do źródeł informacji o piśmiennictwie krajowym i zagranicznym. W. Jankowerny omawiając zmianę funkcji współczesnej biblioteki dokonuje również analizy istniejącej obecnie struktury organizacyjnej bibliotek. Zwraca uwagę na istnienie przedziałów między poszczególnymi sieciami bibliotecznymi. Do ujemnych zjawisk zaliczyć należy brak ścisłej współpracy pomiędzy bibliotekami różnych sieci. W. Jankowerny zauważa, że biblioteki działają w separacji, bez ścisłych powiązań, nawet z podobnymi sobie księżnicami. Jego zdaniem jedynie biblioteki publiczne w swej strukturze, zależności i powiązaniach tworzą faktyczną sieć.

Zrealizowanie ustawowego postanowienia tj. utworzenie jednolitej sieci ogólnokrajowej pozwoliłoby na lepsze zaopatrzenie bibliotek, bardziej racjonalne wykorzystanie ich zbiorów oraz lepszą i sprawniejszą obsługę czytelników. Już dziś konieczna jest specjalizacja zbiorów. Jej zasady zostały określone odpowiednim zarządzeniem Ministra Kultury i Sztuki z dnia 9 lutego 1973 r. Ważne miejsce w polityce gromadzenia zbiorów zajmuje uzupełnienie literatury zagranicznej. Należy wyeliminować niepotrzebne dublowania abonowanych tytułów wydawnictw zagranicznych. Wymagają tego zarówno względy oszczędnościowe (brak dostatecznej ilości dewiz) jak i zasady racjonalnego gromadzenia. Po omówieniu polityki gromadzenia, W. Jankowerny poruszył zagadnienie informacji biblioteczej. Postuluje on rozszerzenie działalności informacyjnej bibliotek i włączenie do tego celu nowoczesnej techniki — z komputerami włącznie. Aktualny stan wyposażenia naszych bibliotek w urządzenia techniczne (kserografy, fotokopiarki, dalekopisy, a nawet telefony) nie przedstawia się dobrze, choć pierwsze jaskółki tej techniki pokazały się niedawno w niektórych większych bibliotekach publicznych.

Następnym problemem wymagającym rychłego załatwienia jest zdaniem W. Jankowernego rozszerzenie kształcenia bibliotekarzy na poziomie wyższym i średnim. Do najbardziej zaniedbanych dziedzin autor artykułu zaliczył budownictwo biblioteczne. Największe księżnice — z Biblioteką Narodową i Biblioteką Uniwersytetu Warszawskiego — znajdują się w tragicznych warunkach lokalowych, nowe obiekty biblioteczne należą niestety do rzadkości. Stąd też artykuł W. Jankowernego kończy się stwierdzeniem, że w unowocześnianiu naszego systemu bibliotecznego na pierwsze miejsce wysuwa się konieczność zagwarantowania księżnicom właściwych lokali.

Publicyści omawiając raport o stanie bibliotek wzbogacają go własnymi spostrzeżeniami i oceną działalności bibliotek na podstawie autopsji. W ten sposób otrzymujemy rzetelny i obiektywny obraz polskiego bibliotekarstwa. Od tej zasady bywają też wyjątki. Przykładem dominacji subiektywizmu w ocenie działalności bibliotek jest artykuł Ewy Piotrkowicz „Blokada »Trędowatej«” (*Kultura* nr 41). We wstępie autorka ocenia działalność najmniejszych ogniw bibliotecznych — punktów bibliotecznych. Ocena ta sprowadza się w istocie do lapidarnego stwierdzenia: prawie połowa punktów nie działa „robiąc” tylko dobrą statystykę. Według opinii autorki artykułu, ta statystyka decyduje o nagrodach, premii i awansie kierownika punktu bibliotecznego. W tej opinii zawarta jest niewiedza o tzw. wynagradzaniu punkciarzy oraz intensywnych staraniach o podwyższenie wysokości nagród dla społecznych działaczy prowadzących punkty biblioteczne. Przedstawiona przez Z. Piotrkowicz sytuacja lokalowa bibliotek odpowiada prawdzie, chociaż podano tu krańcowo trudne warunki bytowania bibliotek.

Ustosunkowując się do zasad grammatyki autorka artykułu czyni zarzut bibliotekarzom, że za dużo kupują książek popularnonaukowych a za mało beletrystyki, bowiem 80% wypożyczeń — to właśnie literatura piękna. W tym postulatcie zawarte są uproszczenia, a także wynika z niego nieznamość zasadniczych zjawisk z dziedziny czytelnictwa. Do paradoksów zaliczyła E. Piotrkowicz zalecenie przez Ministerstwo Kultury i Sztuki zakupienia podręczników dla Telewizyjnego Technikum Rolniczego. Może to zdziwi autorkę artykułu ale Ministerstwo Kultury i Sztuki wyznacza bibliotekom publicznym ważne funkcje oświatowe. Stąd np. biblioteki otrzymały z tegoż resortu wykaz aktualnie obowiązujących lektur (na różne poziomy nauczania), a także wskazówki w sprawie pomocy bibliotecznej dla studiujących zaocznie.

Pozostając przy rozważaniach na temat zakupu książek warto zacytować dość oryginalną opinię E. Piotrkowicz na temat mechanizmu zaopatrywania biblioteki w nowości wydawnicze. Wyraża ona bowiem pogląd, że „biblioteka, która ma większe chody w wydawnictwie lub księgarni — wygrywa i dostaje więcej deficytowych nowości”. Można tu jedynie dodać, że biblioteki mają na ogół dobre „chody” w księgarniach, natomiast nie mają żadnych handlowych stosunków z wydawnictwami, z tej prostej przyczyny, że wydawnictwa sprzedają książek się nie „trudnią”.

Rekapitulacja treści artykułu E. Piotrkowicz byłaby nie pełna, gdyby pominięto jej ocenę działalności zwierzchnich organów bibliotecznych: Ministerstwa Kultury i Sztuki, Państwowej Rady Bibliotecznej oraz Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich. Autorka artykułu stwierdza przecież, że Ministerstwo Kultury i Sztuki oraz Państwowa Rada Biblioteczna nie mają nic do powiedzenia, mogą tylko postulować i opiniować, natomiast Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich ogranicza się do organizowania zjazdów, kurso-konferencji i naukowych odczytów.

Pozostawiając ocenę opinii i poglądów E. Piotrkowicz szerokiemu ogółowi bibliotekarzy, pragniemy zwrócić uwagę na działalność punktów bibliotecznych, a w szczególności na czytelnictwo młodzieży wiejskiej. Sprawom tym poświęcona była dyskusja pt. „Aby czytanie stało się modne”, zorganizowana przez Redakcję *Zarzewia*. W dyskusji, opublikowanej w numerze 38 *Zarzewia*, udział wzięli: Kazimierz Długosz — sekretarz ZG ZSMW, doc. Stanisław Siekierski — z Instytutu Książki i Czytelnictwa BN, Lucjan Biliński — naczelnik MKiS, Jadwiga Matusiak — kierowniczką Gminnej Biblioteki Publicznej w Liwie, pow. węgrowski oraz ze strony Redakcji *Za-*

rzewia — Andrzej Sowa i Stanisław Wiechno. Dyskutanci zastanawiali się głównie nad stanem czytelnictwa młodzieży zrzeszonej w Związku Socjalistycznej Młodzieży Wiejskiej.

Wyrażali zgodny pogląd, że na stan czytelnictwa młodzieży wywiera bardzo duży wpływ szkoła, stąd przypisuje się ważną funkcję w upowszechnianiu czytelnictwa kadrze nauczycielskiej. Również duży wpływ na kształtowanie czytelnictwa mają grupy rówieśnicze. Dyskutanci dokonali oceny dotychczasowych inicjatyw czytelniczych Związku Socjalistycznej Młodzieży Wiejskiej oraz wysunęli postulaty na temat aktywizacji czytelnictwa na wsi.

Sumowanie osiągnięć bibliotekarstwa w 1974 roku było okazją — w związku z 30-leciem Polski Ludowej — do szerszego zaprezentowania dorobku w dziedzinie upowszechniania czytelnictwa. Na tym tle pokazane zostały — na łamach prasy — sylwetki zasłużonych bibliotekarek. Np. w informacji „Bibliotekarka od »Cegielskiego«” (*Trybuna Ludu* nr 262) ukazany został dorobek Marii Polcyn — kierowniczkę Związkowej Biblioteki Zakładów „H. Cegielski”, natomiast w informacji „Praca z książką” (*Trybuna Ludu* nr 275) przedstawiono działalność i dorobek Czesławy Gruszczyńskiej — dyrektorki Powiatowej i Miejskiej Biblioteki Publicznej w Jarocinie.

eLBe

BUDOWNICTWO I WYPOSAŻENIE BIBLIOTEK

A. W. Kremjencekaja, W. K. Polubinskaja: *Bibliotecznyje zdania, architektura, stroitelstwo, oborudowanie i techničeskoje osnabżenie*. Bibliografičeskij ukazitel 1960-1970 gg. Moskva 1973 ss. 343.

Najbardziej wyczerpujące i całościowe zestawienie literatury na temat budownictwa bibliotecznego znajduje się w książce R. Stromeyera: *Europäische Bibliotheksbauten*. Wiesbaden 1962. Zestawienie to liczy 553 pozycje i wypełnia 25 stron.

Prezentowana obecnie pozycja radińska zawiera 2469 pozycji bibliograficznych i liczy 343 stronicę. Ta imponująca praca została wykonana pod redakcją Je. I. Guzińskiej i F. N. Pasczenki. Wydawnictwo obejmuje spis książek, artykułów, monografii, referatów, sprawozdań, raportów z zakresu budownictwa i wyposażenia bibliotek w Związku Radzieckim i innych krajach. Przeważają artykuły z pism periodycznych z całego świata. Spis tych periodyków, umieszczony na końcu książki, liczy 179 tytułów.

Cały materiał został zgrupowany w szesnastu działach przedmiotowych.

I. Projektowanie bibliotek i centrów informacji: 1. Ogólne zagadnienia

projektowania. 2. Współczesne kierunki w projektowaniu bibliotek i centrów informacji. 3. Nowe metody pracy i ich wpływ na projektowanie budynków bibliotecznych i centrów informacji. Biblioteki przyszłości. 4. Projektowanie typowe i projekty typowe. Moduł i standaryzacja w projektowaniu bibliotek. 5. Normy i obliczenia powierzchni bibliotek. 6. Współpraca bibliotekarza i architekta przy projektowaniu bibliotek.

II. Wybór lokalizacji.

III. Architektura i budownictwo bibliotek: 1. Zagadnienia ogólne. 2. Ukształtowanie wnętrza. Podłogi.

IV. Wyposażenie i sprzęt biblioteczny: 1. Zagadnienia ogólne. 2. Regały i ich rozmieszczenie w bibliotekach. 3. Meble biblioteczne — stoły, krzesła, lady, szafy, gabloty, szafki katalogowe, pojemniki.

V. Oświetlenie.

VI. Ogrzewanie, wentylacja i klimatyzacja.

VII. Walka z hałasem i izolacja dźwiękowa w bibliotekach.

VIII. Ochrona przeciwpożarowa.

IX. Wyposażenie techniczne. Mechanizacja: 1. Zagadnienia ogólne. 2. Sygnalizacja. 3. Łączność. 4. Transport książek i przekazywanie zleceń: a) zagadnienia ogólne, b) poczta pneumatyczna, c) urządzenia transportowe elektromagnetyczne, d) dźwigi, transportery i inne urządzenia, e) wózki. 5. Urządzenia dla przechowywania i wykorzystywania informacji i materiałów audiowizualnych.

X. Biblioteki: 1. Biblioteki międzynarodowe. 2. Państwowe (narodowe) uniwersalne biblioteki ZSRR. 3. Biblioteki publiczne (centralne, rejonowe, miejskie, obwodowe, krajowe, okręgowe). 4. Biblioteki dziecięce, młodzieżowe i szkolne. 5. Biblioteki uniwersyteckie i wyższych zakładów naukowych. 6. Biblioteki specjalne i instytutów naukowo-badawczych: a) zagadnienia ogólne, b) biblioteki Akademii Nauk, c) biblioteki specjalne i centra informacji o znaczeniu ogólnopaństwowym, d) biblioteki specjalne i centra informacji naukowo-badawczych organizacji, towarzystw, firm, przedsiębiorstw itp., e) biblioteki medyczne, f) biblioteki szpitalne, g) biblioteki muzyczne, h) biblioteki muzeów, i) inne biblioteki specjalne. 7. Biblioteki wiejskie. 8. Biblioteki składowe i depozytowe.

XI. Archiwa.

XII. Założenia i organizacja budowy i wyposażenia bibliotek.

XIII. Narady, konferencje, seminaria, kolokwia.

XIV. Międzynarodowa współpraca specjalistów krajów socjalistycznych w zakresie budownictwa i wyposażenia technicznego bibliotek: 1. Zagadnienia organizacyjne. 2. Międzynarodowe narady specjalistów krajów socjalistycznych: Praga (1964), Warszawa (1965), Sofia (1968), Budapeszt (1970).

XV. Problemy budownictwa, wyposażenia ogólnego i technicznego bibliotek na międzynarodowych sesjach IFLA, IATUL.

XV. Bibliograficzne indeksy. Wykorzystane źródła informacji. Spis skróconych tytułów periodyków.

Układ przedmiotowy omawianej bibliografii, jak widać, jest bardzo szeroki. W układzie tym zainteresowani znajdą bogate źródła odnoszące się do wszystkich problemów związanych z programowaniem, planowaniem, projektowaniem, realizacją i użytkowaniem wszystkich typów bibliotek. I tak na przykład Polska Akademia Nauk, która przystępuje do opracowania swojej wielkiej biblioteki składowej znajdzie w tej bibliografii źródła rosyjskie (2311), francuskie (2312), austriackie (2316), angielskie (3214), niemieckie (2313), węgierskie (2317) i amerykańskie (2318).

Bibliografia nie ogranicza się wyłącznie do budynków bibliotecznych. Znajdujemy w niej również bardzo obszerne źródła omawiające archiwa. Dział ten obejmuje aż 49 pozycji (2319-2367) z czterech kontynentów świata.

Cały układ przedmiotowy jest bardzo przejrzysty i zainteresowany bez trudu trafi do źródeł przez siebie poszukiwanych. Opracowane komentarze są zwięzłe, podają zasadnicze dane i trafnie informują.

Dla młodszych kolegów, którzy rozpoczynają programowanie, planowanie, projektowanie i wnoszenie obiektów bibliotecznych — bibliografia ta będzie bardzo przydatna.

W omawianą książkę włożono wiele trudu, zebrano ogromny materiał a mimo to są jeszcze luki. Nie wszystkie prace studialne i doktorskie, nawet te drukowane, odnajdziemy w bibliografii. Jak również nie wszystkie artykuły z dziedziny budownictwa bibliotecznego. Przydałyby się indeksy miejscowości i autorów, bowiem ułatwiają one poszukiwania i uwypuklają aktywność poszczególnych specjalistów z całego świata.

Omawiana bibliografia jest wielkim odbiciem sytuacji światowej w dziedzinie budownictwa bibliotecznego. Autorzy otoczyli zupełnie słusznie spe-

cialną opieką swój kraj ojczysty. Dominującą rolę w budownictwie bibliotecznym zajmuje Francja, RFN, Skandynawia, USA, Wielka Brytania. Kraje te tworzą główne kierunki i mają największe osiągnięcia w dziedzinie budownictwa i wyposażenia bibliotek. We Włoszech (z wyjątkiem Biblioteki Narodowej), Hiszpanii, Ameryce Łacińskiej jest jeszcze cicho. Kraje rozwijające się rozpoczynają dopiero szerszą działalność w tym zakresie. A jak wypadła Polska? Publikacji naszych jest stosunkowo dużo. Przeważają jednak omówienia realizacji zagranicznych. Wszystkie obiekty krajowe wzniesione w latach 1960-1970 znajdują swoje odbicie w bibliografii, którą zamyka rok 1970. Uniemożliwiło to wejście ostatnich naszych realizacji w Koszalinie, Toruniu, Warszawie, Włocławku.

Kontynuacja rozpatrywanej bibliografii wydaje się nieodzowną koniecznością, bowiem po 1970 r. dokonano bardzo wiele. Ukończono największe

biblioteki publiczne w Lyonie i Birmingham, szereg nowych bibliotek uniwersyteckich we Francji. Jest już nowa Biblioteka Narodowa w Rzymie, wielki konkurs na Bibliotekę w Damaszku, przygotowanie programu i konkurs Biblioteki Królewskiej w Teheranie, w końcowej fazie znajduje się trzeci człon Biblioteki Kongresu w Waszyngtonie. Wszystkie te nowe realizacje znajdują liczne echa w literaturze przedmiotu.

Korekta w wielojęzycznym wydaniu jest specjalnie trudna i bardzo pracochłonna. W odniesieniu do tekstów polskich trafiają się omyłki przy pozycjach: 207, 209, 239, 703, 1301, 1425, 1724, 1877 i 1886. Są one drobne, ale można było ich uniknąć.

Nakład 1000 egzemplarzy jest bardzo mały i nie pokryje światowego zapotrzebowania na ten pasjonujący temat.

Jerzy Wierzbicki

kronika

krajowa i zagraniczna

POSIEDZENIA PAŃSTWOWEJ RADY BIBLIOTECZNEJ

W dniu 3 października 1974 r. odbyło się pod przewodnictwem Wiceministra Kultury i Sztuki — dr Józefa Fajkowskiego, w Głównej Bibliotece Lekarskiej w Warszawie, posiedzenie Prezydium Państwowej Rady Bibliotecznej z następującym porządkiem obrad:

- Informacja mgr Lucjana Bilińskiego na temat zasad specjalizacji zbiorów w świetle projektu zarządzenia w sprawie powołania organu do spraw specjalizacji;
- Informacja prof. dr med. Feliksa Widy-Wirskiego na temat automatyzacji procesów biblioteczo-bibliograficznych w Głównej Bibliotece Lekarskiej;
- Omówienie programu do 1985 roku prac naukowo-badawczych i rozwojowych dla potrzeb zintegrowanej sieci placówek informacyjnych — ref. doc. Edmund Szubert.

W sprawach różnych dr Edward Pałiński — wicedyrektor Departamentu Domów Kultury, Bibliotek i Stowarzyszeń

Regionalnych MKiS poinformował o stopniu realizacji dezyderatu nr 18 Sejmowej Komisji Kultury i Sztuki z dnia 27 II 1974 r. (dot. m.in. opracowania programu rozwoju bibliotek) oraz o najbliższych pracach PRB.

W dniu 21 października 1974 r. odbyło się w Bibliotece Narodowej, w Pałacu Rzeczypospolitej plenarne posiedzenie Państwowej Rady Bibliotecznej. Obradom przewodniczył doc. dr hab. Witold Stankiewicz — Wiceprzewodniczący PRB.

Porządek obrad plenarnych PRB obejmował:

- Informację i zastępcy dyrektora Biblioteki Narodowej — mgr Leona Marszałka na temat metody opracowania programu rozwoju bibliotekarstwa polskiego;
- Wystąpienie mgr Tadeusza Zarębskiego nt. założeń do programu rozwoju bibliotek polskich;
- Referat mgr Ewy Pawlikowskiej nt. oceny stanu realizacji ustawy o bibliotekach.

W czasie plenarnych obrad, Dyrektor Departamentu Domów Kultury, Bibliotek i Stowarzyszeń Regionalnych MKiS — mgr Włodzimierz Sandecki wręczył, w imie-

niu Ministra Kultury i Sztuki, dyplomy uznania członkom Państwowej Rady Bibliotecznej, wyróżniającym się w pracach poszczególnych sekcji PRB.

SESJA NAUKOWO-TECHNICZNA NT. „WCZORAJ, DZIŚ I JUTRO POLIGRAFII W POLSCE”

Z okazji 500-lecia drukarstwa w Polsce zorganizowana została w Warszawie w dniach 11-12 października 1974 r. sesja popularyzacyjna nt. „Wczoraj, dziś i jutro poligrafii w Polsce”.

- Program sesji wypełniły następujące referaty:
- mgr inż. Marianny Bielińskiej — „Drukarnstwo w Polsce”;
 - doc. dr Jerzego Hoppe i Henryka Janowskiego — „Przemysł poligraficzny w świetle współczesnych osiągnięć technicznych”;
 - inż. Leonarda Cichockiego — „Specjalizacja zakładów poligraficznych w produkcji książkowej”;
 - mgr inż. Jacka Goreckiego — „Stan i perspektywy rozwoju produkcji gazet i czasopism w Polsce na tle tendencji światowych”;
 - Tadeusza Kopczyńskiego — „Opakowania drukowane i akcydensy manipulacyjne”;

- mgr Józefa Mąki i inż. Henryka Getke — „Zagadnienia kadr dla przemysłu poligraficznego”;
- Romana Tomaszewskiego — „Style i funkcja czarnej sztuki”;
- Bolesława Garlickiego — „Warsztat dziennikarski w aspekcie nowoczesnych technik redagowania”;
- inż. Ireneusza Balińskiego — „Zdecentralizowany druk gazet przy zastosowaniu transmisji stron”;
- doc. dr hab. Ryszarda Gawrońskiego — „Niektóre zagadnienia przetwarzania informacji w produkcji poligraficznej”;
- mgr Jacka Gawrona — „O niektórych problemach wdrażania informatyki w poligrafii”;
- inż. Leszka Skórki — „Rola zaplecza technicznego w modernizacji przemysłu poligraficznego zgrupowanego w ZPP”.

KONFERENCJA NA TEMAT AUTOMATYZACJI PROCESÓW BIBLIOTECZNYCH

W dniach 23-24 października 1974 r. odbyła się we Wrocławiu ogólnopolska konferencja na temat automatyzacji procesów bibliotecznych, zorganizowana przez Departament Domów Kultury, Bibliotek i Stowarzyszeń Regionalnych MKiS.

Program konferencji obejmował:

- Wprowadzenie do narady — wicedyrektora Departamentu Domów Kultury, Bibliotek i Stowarzyszeń Regionalnych MKiS, dr Edwarda Palińskiego;
- Referat mgr Wandy Gryzieckiej — „Charakterystyka systemów przetwarzania danych”;
- Referat dr Anny Sitarskiej — „Problemy automatyzacji bibliotek na świecie ze szczególnym uwzględnieniem bibliotek publicznych”;

- Referat doc. dr Radosława Cybulskiego — „Program automatyzacji Biblioteki Narodowej”;
- Zwiedzanie bibliotek publicznych w pow. Środa Śląska;
- Spotkanie z dyrektorką ZETO oraz zwiedzanie jego urządzeń;
- Zwiedzanie ELWRO oraz halli komputerów Politechniki Wrocławskiej;
- Zapoznanie się z kierunkami automatyzacji procesów bibliotecznych w Bibliotece Politechniki Wrocławskiej.

W konferencji uczestniczyli dyrektorzy bibliotek publicznych stopnia wojewódzkiego, przedstawiciele Biblioteki Narodowej oraz dyrektorzy bibliotek publicznych stopnia powiatowego z woj. wrocławskiego.

UROCYSTE WRĘCZENIE NAGRÓD W KONKURSIE NA WSPOMNIENIA BIBLIOTEKARZY

W dniu 9 października 1974 r. odbył się w Centralnej Radzie Związków Zawodowych uroczyste wręczenie nagród laureatom konkursu na wspomnienia bibliotekarzy, ogłoszonego w ubiegłym roku przez Komisję Kultury CRZZ oraz Redakcję *Kultury i Życia*. Nagrody i wyróżnienia CRZZ wręczyli

laureatom: kierownik Wydziału Oświaty, Kultury i Prasy CRZZ Eligiusz Wójcik oraz redaktor naczelny *Kultury i Życia* Józef Grzyb. Nagrody i wyróżnienia ufundowane przez Ministerstwo Kultury i Sztuki wręczył naczelnik Lucjan Biliński.

WYNIKI KONKURSU-PLEBISCYTU „BLIŻEJ KSIĄŻKI WSPÓŁCZESNEJ”

W VIII konkursie-plebiscycie „Blżej książki współczesnej”, organizowanym przez Redakcję *Głosu Pracy* pod patronatem CRZZ, uczestniczyło 66 640 czytelników, którzy uczestniczyli w plebiscycie na najbardziej interesujące i wartościowe książki wydane w 30-leciu PRL. Najciekawszymi

książkami lat 1944-1974 w opinii czytelników okazały się:

- w dziale literatury pięknej *Popiół i diament* Jerzego Andrzejewskiego (31 274 głosy czytelników);
- w dziale literatury faktu i eseistyki społeczno-politycznej — *Przepustka do his-*

torii Zbigniewa Żaluskiego (22 519 głosów);

— w dziale literatury młodzieżowej *Zapałka na zakręcie* Krystyny Siesickiej (18 521 głosów).

Na następnych dwóch pozycjach uplasowały się: w beletrystyce *Kolumbowie rocznik 20* Romana Bratnego (30 065 głosów) oraz *Stawa i chwata* Jarosława Iwaszkiewicza (28 549 głosów); w dziale literatury faktu i eseistyki społeczno-politycznej *Monte Cassino* Melchiora Wańkowicza (22 064 głosy) i *Był rok 1945* Edmunda Osmańczyka; w literaturze młodzieżowej *Stoneczniki* Haliny Snopkiewicz (18 301 głosów) oraz *Dwie ścieżki czasu* Sta-

niławy Fleszarowej-Muskat (18 294 głosów).

Jury konkursu-plebiscytu, w skład którego wchodził: Lucjan Biliński (MKiS), Marian Koliński (CRZZ), Edmund Niziurski (ZG ZLP), Anna Pawłowska (*Głos Pracy*), Zygfryd Rekosz (CRZZ), Wiesław Rogowski (*Głos Pracy*), Zbigniew Woźniak (Wydział Kultury KC PZPR), Irena Żmigrodzka (*Głos Pracy*) — przyznało nagrody wyróżniającym się w upowszechnianiu książek bibliotekom związkowym i publicznym oraz księgarniom. Jury przyznało również nagrody dla prasy związkowej oraz zatwierdziło listę nagród dla czytelników.

WYSTAWA PT. „ŁÓDŹ LITERACKA — TRADYCJE I WSPÓŁCZESNOŚĆ”

Z okazji Panoramy 30-lecia PRL Miejska Biblioteka Publiczna im. L. Waryńskiego w Łodzi i Oddział Łódzki Związku Literatów Polskich zorganizowały w salonie wystawowym „Domu Książki” w Warszawie

przy ul. Mazowieckiej 9 wystawę pt. „Łódź literacka — tradycje i współczesność”. Wystawa była czynna od 5 do 20 października 1974 r.

SEMINARIUM PT. „ŻYCIE I DZIEŁO HELENY RADLIŃSKIEJ”

Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. Tadeusza Mikulskiego we Wrocławiu oraz Powiatowa i Miejska Biblioteka Publiczna im. Heleny Radlińskiej w Świdnicy zorganizowały w dniach 19 i 20 października 1974 r. w Świdnicy seminarium pt. „Życie i dzieło Heleny Radlińskiej”. W czasie seminarium wygłoszone zostały następu-

jące referaty: doc. dr Ireny Lepalczyk — „Życie i twórczość Heleny Radlińskiej”; mgr Stefana Kubowa — „Heleny Radlińskiej koncepcje społecznej funkcji książki”; dr Józefa Szockiego — „Główne problemy i tendencje rozwojowe bibliotek publicznych na Dolnym Śląsku”.

II ZJAZD KÓŁ PRZYJACIOŁ BIBLIOTEK WOJEWÓDZTWA GDAŃSKIEGO

W dniu 27 października 1974 r. odbył się w Gdańsku II Zjazd Kół Przyjaciół Bibliotek województwa gdańskiego, zorganizowany przez Wojewódzką i Miejską Bibliotekę Publiczną w Gdańsku i *Dziennik Bałtycki*. Program Zjazdu obejmował spotkanie z prof. dr Karolem Głombowskim —

kierownikiem Zakładu Nauki o Książce Instytutu Filologii Polskiej Uniwersytetu Gdańskiego; informację dyrektora WiMBP w Gdańsku Jerzego Kiedrowskiego na temat aktualnej sytuacji bibliotek publicznych i czytelnictwa w woj. gdańskim, oraz część artystyczną.

L. B.

WYSTAWY KSIĄŻKI ŁÓDZKIEJ W PANORAMIE XXX-LECIA PRL

W ramach Panoramy XXX-lecia PRL zostały udostępnione w Warszawie w październiku 1974 r. trzy wystawy:

— w gmachu Uniwersytetu Warszawskiego ekspozycja „30 lat Uniwersytetu Łódzkiego” (organizator: Biblioteka Uniwersytetu Łódzkiego),

— w Salonie Wystawowym Domu Książki przy ul. Mazowieckiej ekspozycja „Łódź

literacka — tradycje i współczesność” (organizatorzy: Związek Literatów Polskich Oddział w Łodzi i Miejska Biblioteka Publiczna im. L. Waryńskiego),

— w nowym gmachu Biblioteki Publicznej m.st. Warszawy ekspozycja „Panorama bibliofilstwa łódzkiego” (organizator: Łódzkie Towarzystwo Przyjaciół Książki).

I. N.

KOMITET DO SPRAW KATALOGOWANIA I KLASYFIKACJI W KENII

Stowarzyszenie Bibliotek w Kenii powołało Komitet do spraw Katalogowania i Klasyfikacji, który ma zająć się sprawami

teorii i praktyki katalogowania i indeksowania na terenie kraju.

International Cataloging 1974 nr 3.

KONFERENCJA BIBLIOTEKARZY KRAJÓW WSCHODNIEJ AFRYKI

Stała konferencja bibliotekarzy krajów Wschodniej Afryki jest regularnie zwoływana co dwa lata. W związku z organizacją trzech nowych stowarzyszeń bibliotecznych

w Tanzanii, Kenii i Ugandzie konferencja będzie zwoływana kolejno w tych państwach. Planuje się powołanie Federacji Stowarzyszeń Bibliotecznych Afryki.

Informacja o bibliotece i bibliografii za rubeżom 1974 nr 4.

Studiami w zakresie typologii systemów informacyjnych zajmuje się w RFN grupa do spraw badań systemów w zakresie informacji i dokumentacji (Studiengruppe für Systemforschung HRG Forschungsbereich ID-Heidelberg — RFN). Do zadań grupy na-

leży ustalenie zbioru parametrów i cech systemów informacyjnych oraz opracowanie schematu połączeń tych cech. Obecnie grupa przedstawiła następujący dokument roboczy: Swanson A.: *A preliminary design for a typology development system.*

Naučno-techničeskaja Informacija S. 1 1974 nr 7.

DRUKOWANE INDEKSY RZECZOWE

„Cel i ocena drukowanych indeksów rzeczowych” to temat międzynarodowego zebrańia badawczego, które planowane jest w czasie od 14 do 18 czerwca 1975 r. w College of Librarianship Wales, Aberystwyth.

Szczególny nacisk będzie położony na charakterystyczne cechy indeksów z punktu widzenia użytkowników. Uczestnikami zebrańia będą producenci i użytkownicy indeksów.

ASLIB Information 1974 nr 8.

TYDZIEŃ KSIĄŻKI DZIECIĘCEJ W BUŁGARI

20 raz odbył się w tym roku tradycyjny „Tydzień książki dziecięcej i sztuki dla dzieci” w Bułgarii. Obchody Tygodnia

zbiegły się z 30 rocznicą socjalistycznej rewolucji w Bułgarii i 30 rocznicą powstania organizacji pionierskiej.

Bibliotekar' 1974 nr 7.

KSIĄŻKI DLA WSZYSTKICH DZIECI

W celu polepszenia zaopatrzenia dzia-łów dziecięcych w bibliotekach publicznych, IFLA opracowała nowy program podziału darów UNESCO dla krajów rozwijających się. Dzięki włączeniu do akcji bibliotek, czy-

telników indywidualnych i zbiorowych, dary będą mogły być rozsyłane do właściwych krajów, gdzie zapewni się najpełniejsze wykorzystanie zbiorów.

UNESCO Bulletin for Libraries 1974 nr 4.

ORDER GEORGIIJA DIMITROWA DLA PAŃSTWOWEJ BIBLIOTEKI ZSRR IM. W. I. LENINA

Order Georgija Dimitrowa — najwyższa państwowa nagroda w Bułgarii przyznana została w marcu 1974 r. Państwowej Biblio-

tece ZSRR im. W. I. Lenina — pierwszej zagranicznej bibliotece, która otrzymała takie wysokie odznaczenie w Bułgarii.

Informacija o biblioteknom dele i bibliografii za rubeżom 1974 nr 4.

Z. K.

PRZEPISY § prawne

A. PRZEPISY OGÓLNE

FINANSE

Instrukcja Nr 20/KS Ministerstwa Finansów z dnia 9 maja 1974 r. w sprawie sprawozdawczości budżetowej. Dz. Urz. Min. Fin. nr 15 poz. 35.

Zarządzenie Nr 77 Ministra Finansów z dnia 1 lipca 1974 r. w sprawie szczegółowych zasad gospodarki finansowej szkół wyższych. Dz. Urz. Min. Nauki, Szk. Wyższ. i Techn. nr 7, poz. 58.

Komunikat w sprawie wydania instrukcji Nr 24/KS Ministerstwa Finansów z dnia 6 lipca 1974 r. w sprawie księgowości szkół wyższych. Dz. Urz. Min. Fin. nr 18 poz. 43.

W komunikacie zawarta jest informacja, że tekst instrukcji przesłany został właściwym ministerstwu w celu przekazania jej szkołom wyższym.

PRACOWNICY

Wytyczne Nr 13 Ministra Pracy, Płac i Spraw Socjalnych z dnia 12 kwietnia 1974 r. w sprawie zasad okresowego oceniania pracowników w państwowych jednostkach organizacyjnych. Dz. Urz. Min. Pracy, Płac i Spr. Socjaln. nr 11 poz. 21.

„W celu ułatwienia kierownictwom oraz służbie pracowniczej tych państwowych jednostek organizacyjnych, które stosują lub zamierzają stosować okresowe ocenianie pracowników, określania celów, zasad, metod oraz technik postępowania w tym zakresie ustala się poniższe ramowe wytyczne z zaleceniem ich wykorzystywania po dostosowaniu do specyfiki konkretnych jednostek”. Okresowe ocenianie pracowników ma na celu: pogłębianie wiedzy przełożonych o kwalifikacji i efektywności pracy ocenianych pracowników, właściwe

wykorzystanie kadr, tworzenie właściwej podstawy do awansowania pracowników, ustalenie potrzeb i kierunków szkolenia i doskonalenia kadr, kształtowanie pozytywnych postaw społeczno-zawodowych. Oceny dokonuje bezpośredni przełożony pracownika. Treść oceny jest jawna dla zainteresowanego pracownika. Ocena pracowników powinna być dokonywana nie rzadziej niż co 2 lata. W wytycznych podano m. in. szczegółowe kryteria ocen oraz techniki oceniania pracowników.

STUDIA DLA PRACUJĄCYCH NAUCZYCIELI

Zarządzenie Nr 31 Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki z dnia 29 czerwca 1974 r. w sprawie regulaminu studiów dla pracujących nauczycieli, odbywających studia w szkołach wyższych podległych Ministrowi Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki. Dz. Urz. Min. Nauki, Szk. Wyższ. i Techn. nr 6 poz. 53.

Studia dla pracujących nauczycieli prowadzone są systemem zaocznym i wieczorowym. Załączony do zarządzenia regulamin określa: prawa i obowiązki studenta (m. in. prawo korzystania z czyteln i biblioteki szkoły wyższej), organizację studiów, przebieg studiów, zaliczanie roku studiów, powtarzanie roku, skreślenie z listy studentów, urlopy, prace końcowe, egzamin końcowy.

SZKOŁY WYŻSZE

Zarządzenie Nr 26 Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki z dnia 17 czerwca 1974 r. w sprawie szczegółowych zasad i trybu przyznawania nagród dla nauczycieli akademickich. Dz. Urz. Min. Nauki, Szk. Wyższ. i Techn. nr 6 poz. 49.

Nagrody przyznaje właściwy minister sprawujący nadzór nad szkołą wyższą. Nagrody przyznaje się z tytułu osiągnięć naukowych, osiągnięć dydaktycznych oraz z tytułu kształcenia kadry naukowej. Zarządzenie wchodzi w życie z dniem podpisania, równocześnie traci moc obowiązującą zarządzenie Nr 16 Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki z dnia 29 marca 1973 r. w sprawie szczegółowych zasad i trybu przyznawania nagród dla nauczycieli akademickich (Dz. Urz. Min. Nauki, Szk. Wyższ. i Techn. nr 8 poz. 76).

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 19 września 1974 r. w sprawie przekształcenia Wyższej Szkoły Inżynierskiej w Białymstoku w Politechnikę Białostocką. Dz. U. nr 34 poz. 199.

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 19 września 1974 r. w sprawie przekształcenia Kielecko-Radomskiej Wyższej Szkoły Inżynierskiej w Kielcach w Politechnikę Świętokrzyską. Dz. U. nr 34 poz. 200.

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 19 września 1974 r. w sprawie przekształcenia Wyższej Szkoły Inżynierskiej w Rzeszowie w Politechnikę Rzeszowską imienia Ignacego Łukasiewicza. Dz. U. nr 34 poz. 201.

Wyż. wym. rozporządzenia wchodzi w życie z dniem 1 października 1974 r.

ULGI KOLEJOWE

Pismo Okólne Nr 88 Prezesa Rady Ministrów z dnia 10 października 1974 r. w sprawie wystawiania legitymacji uprawniających do ulg kolejowych. Mon. Pol. nr 35 poz. 207.

Legitymacje wystawia zakład pracy zatrudniający pracownika uprawnionego do ulgi kolejowej; kierownikowi zakładu legitymację wystawia jednostka nadrzędna. Emerytom i rencistom uprawnionym do ulg (oraz ich małżonkom) legitymacje wystawia Zakład Ubezpieczeń Społecznych. Wykaz osób uprawnionych do ulg kolejowych zawiera „Taryfa osobowa i bagażowa Polskich Kolei Państwowych”. Traci moc obowiązującą pismo okólne Nr 18 Prezesa Rady Ministrów z dnia 12 marca 1973 r. w sprawie wystawiania legitymacji uprawniających do ulg kolejowych (Mon. Pol. nr 13 poz. 83).

URLOPY SZKOLENIOWE

Uchwała Nr 246 Rady Ministrów z dnia 28 października 1974 r. w sprawie zwolnień od pracy, urlopów szkoleniowych oraz ulg przysługujących pracownikom kierowanym na studia podyplomowe. Mon. Pol. nr 36 poz. 208.

Pracownikom kierowanym na studia podyplomowe przysługują płatne zwolnienia z pracy w wymiarze: a) na studium dziennym 56 dni roboczych (z możliwością zwiększenia tego okresu do 70 dni), b) na studium zaocznym — 28 dni, c) na studium wieczorowym przysługują zwolnienia z części dnia pracy w wymiarze nie większym niż 5 godzin tygodniowo. Ponadto przysługuje płatny urlop w celu złożenia egzaminu końcowego — w wymiarze 6 dni roboczych. Przepisy uchwały nie dotyczą nauczycieli i nauczycieli akademickich. Uchwała wchodzi w życie z dniem ogłoszenia, tj. 31 października 1974 r.

Zarządzenie Nr 96 Prezesa Rady Ministrów z dnia 22 października 1974 r. w sprawie zasad udzielania bezpłatnych urlopów pracownikom skierowanym do stacjonarnych szkół partyjnych. Mon. Pol. nr 36 poz. 209.

B I B L I O T E K A R Z

CZASOPISMO POŚWIĘCONE SPRAWOM BIBLIOTEK I CZYTELNICTWA

WYDAWANE PRZEZ

STOWARZYSZENIE BIBLIOTEKARZY POLSKICH

oraz

BIBLIOTEKĘ PUBLICZNĄ m. st. WARSZAWY

ROCZNIK XLI

1974

WARSZAWA

SPIS TREŚCI ROCZNIKA XLI
(1974)

OGÓLNE PROBLEMY BIBLIOTEKARSKIE, KULTURALNE I SPOŁECZNE

	nr	str.
<i>Burakowski J.</i> : Książka, biblioteki i czytelnictwo w „Prognozie rozwoju kultury polskiej do roku 1990”	3	65
<i>Jeżyński S.</i> : Przed Dniami Oświaty, Książki i Prasy. O książkach i czytelnictwie	4*	97
<i>Kołodziejska J.</i> : Biblioteka w systemie oświaty i kultury	5	129

HISTORIA BIBLIOTEKARSTWA I KSIĄŻKI POLSKIEJ

<i>Adamiec W.</i> : O problemach historii czytelnictwa	11/12	329
<i>Lech M. J.</i> : Opinie władz carskich o sytuacji czytelnictwa w gubernii warszawskiej Królestwa Polskiego w 1897 r.	5	143

KSIĘGOZBIORY BIBLIOTECZNE.

CZYTELNICTWO I PROBLEMY JEGO UPOWSZECHNIANIA

<i>Danecka A.</i> : Wystawy, spotkania autorskie i odczyty w bibliotekach publicznych w latach 1969-1971.	11/12	341
<i>Duninowa C.</i> : Stan, metody i potrzeby aktywnej propagandy bibliotecznej	1/2	26
<i>Hilchen M.</i> : Działalność wydawnicza wielkomiejskiej biblioteki publicznej na przykładzie MBP im. Ludwika Waryńskiego w Łodzi	3	79
<i>Kowalczyk M., Mazurska J.</i> : Lekcja języka polskiego w bibliotece szkolnej	10	309
<i>Matuszak A.</i> : Zagadnienia popularyzacji nauki w bibliotekach publicznych	1/2	20
<i>Ostrowski H.</i> : Gromadzenie zbiorów bibliotecznych	5	132
<i>Wojnar M.</i> : Wrocławskie szpitale a biblioterapia	6	174

SŁUŻBA INFORMACYJNA W BIBLIOTEKACH. BIBLIOGRAFIA.
DOKUMENTACJA

<i>Błońska Ł.</i> : Kształcenie użytkownika informacji w bibliotece szkoły podstawowej	6	169
<i>Gałczyński J.</i> : Zadania, kierunki działalności i perspektywy rozwoju Sekcji Informacji Naukowej Biblioteki Wyższej Szkoły Morskiej w Szczecinie	3	73
<i>Gwiazdowska D., Jasińska T., Siadkowski S.</i> : Przystosowanie biblioteczno-informacyjne uczniów szkół średnich Szczecina i regionu szczecińskiego	6	163
<i>Podhorski K.</i> : Problemy rozwoju informacji naukowej, technicznej i ekonomicznej w Polsce (XIV Krajowa Narada Przedstawicieli Placówek Informacyjnych)	10	297
<i>Skiwska J.</i> : Normalizacja statystyki bibliotecznej (Od Redakcji — s. 71)	3	68

* W numerze 4 (jak podano w *Sprostowaniu*, nr 6 s. III okł.) wydrukowano omyłkową paginację, należy ją więc poprawić przed oddaniem rocznika do oprawy. Paginacja w *Spisie treści rocznika* jest podana prawidłowo.

BUDOWNICTWO I WYPOSAŻENIE BIBLIOTEK

<i>Tyras W.</i> : Nowy budynek MBP w Częstochowie	5	137
<i>Wierzbicki J.</i> : Nowe budynki bibliotek publicznych w Danii	10	312

PRACOWNICY BIBLIOTECZNI. KWALIFIKACJE. KSZTAŁCENIE

<i>Burakowski J.</i> : Czy normy zatrudnienia w bibliotekach publicznych są potrzebne	4*	115
<i>Kołodziejska J.</i> : 25-lecie Państwowego Ośrodka Kształcenia Bibliotekarzy w Jarocinie	6	161

SIECI BIBLIOTECZNE I BIBLIOTEKARSTWO W POLSCE

<i>Burakowski J.</i> : Biblioteki publiczno-szkolne w województwie olsztyńskim	1/2	1
<i>Korpała J.</i> : Rozwój czytelnictwa i nowoczesnych bibliotek w Krakowie	9	265
<i>Niemczykowa A.</i> : Najpilniejsze sprawy bibliotek szkolnych	4*	105
Ogólnopolska Konferencja Naukowa SBP nt. „Perspektywy rozwoju bibliotek na wsi” Puławy 23-25 V 1974	7/8	
Od Redakcji		194
<i>Maj J.</i> : Podstawy teoretyczne optymalizacji struktury przestrzennej sieci bibliotecznej w gminie		195
<i>Burakowski J.</i> : Próba realizacji modelu gminnego bibliotek na wsi w województwie olsztyńskim		229
<i>Jarzębowska S.</i> : Funkcje biblioteki powiatowej wobec placówek sieci. Wybrane problemy		238
Dyskusja		247
Wnioski		258
<i>Ostaszewska D.</i> : Biblioteki gminne — problem nadal aktualny	5	140
<i>Wojciechowski J.</i> : Program rozwoju czytelnictwa i działalności bibliotecznej w województwie krakowskim do 1990 roku	9	269
<i>Zasada A.</i> : Biblioteki szkolne w sanatorium dla dzieci i młodzieży	6	171

BIBLIOTEKARSTWO ZAGRANICZNE. WSPÓŁPRACA MIĘDZYNARODOWA

<i>Białkowska B.</i> : Orientacja dzieci w świecie książek. Międzynarodowe seminarium bibliotekarzy dziecięcych w Bratysławie 2-4 X 1973	1/2	10
<i>Iwanow S.</i> (tłum.: <i>Kalita H.</i>): Biblioteki szkolne w Ludowej Republice Bułgarii, Stan i problemy	10	305
<i>Kołodziejska J.</i> : Narada Komitetu Konsultatywnego Komisji Teorii i Badań Bibliotekoznawczych IFLA. Warszawa 1-15 XII 1973	1/2	16
<i>Kołodziejska J.</i> : VII Narada Ośrodków Metodycznych i Bibliotekoznawczych Krajów Socjalistycznych. Bukareszt 15-20 VII 1974	11/12	349
<i>Siekierski S.</i> : Biblioteki publiczne na Kubie	11/12	337

* W numerze 4 (jak podano w *Sprostowaniu*, nr 6 s. III okł.) wydrukowano omyłkową paginację, należy ją więc poprawić przed oddaniem rocznika do oprawy. Paginacja w *Spisie treści rocznika* jest podana prawidłowo.

Pawlikowska E.: nr 1 s. 57, nr 3 s. 95, nr 9 s. 290

PRZEGLĄD PIŚMIENICTWA. OMÓWIENIA. RECENZJE

Adamiec W.: O bibliotekach, czytelnictwie i wojsku (<i>Książka w życiu żołnierzy Ludowego Wojska Polskiego</i> . Wwa 1974)	6	184
Adamiec W.: O książce polskiej w dawnym Gdańsku (Z. Nowak, D. Makowska, M. Pelczar: <i>Książka polska w dawnym Gdańsku</i> . Gdańsk 1974)	5	150
Birecka A.: Publikacje Wydawnictwa Literackiego (S. Zychowiczowa, R. Skręt: <i>Bibliografia publikacji Wydawnictwa Literackiego: 53-72</i> . Kraków 1973)	1/2	46
Drzewiecki M.: Problematyka bibliotek szkolnych w piśmiennictwie angielskim i amerykańskim. Wybrane zagadnienia	4*	111
Duninowa C.: Wydawnictwa biblioteczne a metoda bibliografii (J. Błuszkowski, R. Kalbarczyk: <i>Publikacje o środowisku studenckim. Bibliografia za lata 1960-1970</i> . Wwa 1973)	3	85
eLBe: Sprawy bibliotek i czytelnictwa w prasie — nr 1 s. 41, nr 3 s. 82, nr 4* s. 119, nr 5 s. 147, nr 6 s. 182, nr 9 s. 279, nr 10 s. 321, nr 11/12 s. 352		
Osiękowski J.: Biblioteki gminne w NRD (I. Schumann: <i>Die Gemeindebibliothek. Zur Gestaltung der Arbeit des nebenberuflich tätigen Gemeindebibliotheksleiters</i> . Leipzig 1971)	5	151
Pigoń E.: O literaturze, psychice i zdrowiu (W. Krzemińska: <i>Literatura piękna a zdrowie psychiczne</i> . Wwa 1973)	6	187
Szocki J.: Szkodliwe stereotypy (Cz. Kałużny: <i>Zasady, metody, formy działalności kulturalno-oświatowej</i> . Wyd. 2 zmien. i rozsz. Wwa 1973)	1/2	47
Wierzbicki J.: Architektura francuska (<i>L'architecture française</i> — nr 369-370, mai-juin 1973, <i>Bibliothèques II</i>)	4*	121
Wierzbicki J.: Budownictwo i wyposażenie bibliotek (A.W. Kremjenckaja, W.K. Polubinskaja: <i>Bibliotecznye zdania, architektura, stroitelstwo, oborudowanie i techniczskoje osnasczenie. Bibliograficzeskij ukazitel 1960-1970 gg.</i> Moskwa 1973)	11/12	355

NASI CZYTELNICZY PISZĄ...

Holzer L.: Radomskie Dni Książki Pisarzy Kielecczyny (21-22 XI 73)	3	82
Tomczyk D.: A jednak książka	1/2	39

Z TEKI WSPOMNIENI

Jabłkowska W.: Czytelnia na Złotej	4*	117
Podgóreczny J.: Generał, autor książki „Towarzysze frontowych dróg”	1/2	37

* W numerze 4 (jak podano w *Sprostowaniu*, nr 6 s. III okł.) wydrukowano omyłkową paginację, należy ją więc poprawić przed oddaniem rocznika do oprawy. Paginacja w *Spisie treści rocznika* jest podana prawidłowo.

FELIETON BIBLIOGRAFICZNY (Współautorzy)

Bibliofilskie spotkania i humory	5	146
Filozofowanie o makulaturze	9	278
Sensacje. Z okazji książki Romana Kalety	10	320

Z ŻAŁOBNEJ KARTY

Anna Regina CHORZEWSKA (<i>H. Poznańska</i>)	1/2	60
Rozalia KLUBOWA (<i>Bibliotekarze powiatu bocheńskiego</i>)	9	293

KRONIKA

A. S.: Kronika krajowa	5	156
Drzewiecki M.: Sesja naukowa nt. biblioteki szkolnej w nowym systemie wychowawczo-dydaktycznym szkoły (Poznań 24-26 IV 1974)	6	180
E. P.: Kronika zagraniczna — nr 1/2 s. 50, nr 4* s. 126		
I. N.: Kronika krajowa	11/12	359
Kolanowska Z.: Spotkanie dyrektorów bibliotek warszawskich w Bibliotece Narodowej	9	277
Kołodziejska J.: Rada naukowa CBW	1/2	36
Kołodziejska J.: Rok bibliotek publicznych w województwie rzeszowskim	6	176
Kozłowski R.: Księgozbiór Mikołaja Kopernika w Bibliotece Narodowej	10	318
L. B.: Kronika krajowa — nr 1/2 s. 49, nr 3 s. 91, nr 4* s. 124, nr 5 s. 154, nr 6 s. 190, nr 7/8 s. 259, nr 9 s. 287, nr 10 s. 324, nr 11-12 s. 359		
Pigoń E.: Centralna Biblioteka Wojskowa odznaczona medalem Komisji Edukacji Narodowej	9	276
Podgóreczny J.: Elżbieta Żurakowska — laureatką nagrody wojewódzkiej w Bydgoszczy	6	180
Podgóreczny J.: Książnica Toruńska w nowym gmachu	1/2	52
Podgóreczny J.: Nowa biblioteka w Szubinie	10	325
Z. K.: Kronika zagraniczna — nr 1/2 s. 50, nr 3 s. 94, nr 4* s. 127, nr 5 s. 156, nr 6 s. 191, nr 7/8 s. 261, nr 9 s. 288, nr 11/12 s. 359		

PRZEPISY PRAWNE

TeZar: nr 1/2 s. 62, nr 5 s. 158, nr 9 s. 293, nr 10 s. 326, nr 11/12 s. 360

KOMUNIKATY

Komunikat POKKB o powołaniu Policealnego Studium Bibliotekarskiego Zaocznego	9	286
Od Redakcji — prośba o nadsyłanie ciekawych ekslibrisów	4*	III okł.
Ogłoszenie o Konkursie Instytutu Bibliograficznego Biblioteki Narodowej	7/8	264
Ogłoszenie o prenumeracie — nr 7/8 s. 263, nr 9 s. 295, nr 10 s. III okł.		
Sybiliska Z.: Informacja IKiCz o realizacji w r. 1973 wskaźnika zakupu książek do bibliotek publicznych	1/2	61

* W numerze 4 (jak podano w *Sprostowaniu*, nr 6 s. III okł.) wydrukowano omyłkową paginację, należy ją więc poprawić przed oddaniem rocznika do oprawy. Paginacja w *Spisie treści rocznika* jest podana prawidłowo.

SPROSTOWANIA

do nr 4*	6	III
do nr 6	11/12	okł. 336

SPIS ILUSTRACJI

Dania

Biblioteka Centralna w Herning, rzut przyziemia	10	313
Biblioteka Centralna w Rønne, rzut przyziemia	10	314
Ośrodek Kulturalny w Billund, sytuacja	10	316
Biblioteka Publiczna w Billund, rzut przyziemia	10	317

Niemiecka Republika Demokratyczna

Kamenz — biblioteka rejonowa	5	152
Neubrandenburg — biblioteka miejska i powiatowa	5	153

Polska

Bydgoszcz — dyrektor MBP Józef Podgóreczny zaznajamia gen. Stanisława Popławskiego i gen. Zygmunta Huszczę z historią Biblioteki	1/2	39
Częstochowa — nowy budynek MBP	5	137- 139
Ekslibrisy — nr 1/2 s. 15 i 45, nr 7/8 s. 228 i 237 oraz IV strony okładki wszystkich numerów		
Jarocin — 25-lecie POKKB	6	161, 162
Komiks	9	296
Olsztyn — wyposażenie wnętrza bibliotek olsztyńskich	1	3-5
Puławy — Ogólnopolska Konferencja Naukowa nt. „Perspektywy rozwoju bibliotek na wsi”	7/8	
— PiMBP — „Dom grecki” — budynek, w którym odbywała się konferencja		193, 197
— Optymalizacja struktury przestrzennej sieci bibliotecznej w gminie — modele sieci w różnych typach osadnictwa — s. 208, 210, 212, 214, 216, 218, 220, 222, 224		
— Jan Burakowski odpowiada na pytania zgłoszone w toku dyskusji		236
— Stefania Jarzębowska omawia tezy swego referatu		240
— A. Zeller i T. Turowska protokołują przebieg obrad		246
— Uczestnicy Konferencji w czasie dyskusji. Na pierwszym planie — dr Edward Paliński		250
— Przewodniczący Sekcji Bibliotek Publicznych SBP Mieczysław Mazurkiewicz omawia cele i zadania Konferencji		254

* W numerze 4 (jak podano w *Sprostowaniu*, nr 6 s. III okł.) wydrukowano omyłkowo paginację, należy ją więc poprawić przed oddaniem rocznika do oprawy. Paginacja w *Spisie treści rocznika* jest podana prawidłowo.

Rzeszów — biblioteki publiczne	6
— WiMBP, filia nr 2	177
— Strzyżów, PiMBP, czytelnia	177
— Ustrzyki Dolne — MBP, wypożyczalnia dla dzieci	178
— Ustrzyki Dolne, MBP, czytelnia dla dorosłych	178
 Toruń — obrady ZG SBP w miejscowej Książnicy	1/2
Nowy gmach Książnicy Toruńskiej	55-56
Posiedzenie ZG SBP w dniu 15 XII 1973	
— obrady w sali czytelnianej	57
— skarbnik ZG SBP kol. Tadeusz Bruszewski przedkłada sprawozdanie finansowe za r. 1972	59
 Warszawa Centralna Biblioteka Wojskowa	1/2
Rada Naukowa CBW na posiedzeniu w dniu 29 X 1973	76
Członkowie Rady oglądają zbiory CBW	37

Szwajcaria

Lozanna — Budynek Biblioteki Kantonalnej i Uniwersyteckiej	6	168
--	---	-----

Spotkania międzynarodowe

Narada Komitetu Konsultatywnego Komisji Teorii i Badań Biblioteczno- znawczych IFLA. Warszawa 14-15 XII 1973	1/2	
Pierwszy dzień obrad — doc. dr hab. Witold Stankiewicz informuje Komitet o pracach naukowych BN		16
Doc. dr hab. Witold Stankiewicz, dyr. BN w Warszawie, i dr Rolf Kluth, dyr. Biblioteki Uniwersyteckiej w Bremen		19

SKOROWIDZ ALFABETYCZNY AUTORÓW

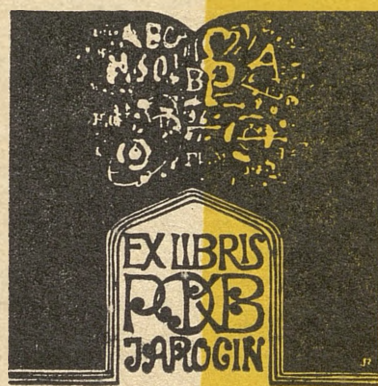
A. S. (Warszawa) nr 5 s. 156	eLBe (Warszawa) nr 1/2 s. 41, nr 3 s. 82, nr 4* s. 119, nr 5 s. 147, nr 6 s. 182, nr 9 s. 279, nr 10 s. 321, nr 11/12 s. 352
Adamiec Witold (Warszawa) nr 5 s. 150, nr 6 s. 184, nr 11/12 s. 329	
Białkowska Barbara (Warszawa) nr 1/2 s. 10	E. P. (Warszawa) nr 1/2 s. 50, nr 4* s. 126
Birecka Aniela (Wieliczka) nr 1/2 s. 46	
Błońska Lucja (Warszawa) nr 6 s. 169	Gałczyński Julian (Szczecin) nr 3 s. 73
Burakowski Jan (Olsztyn) nr 1/2 s. 1, nr 3 s. 65, nr 4* s. 115, nr 7/8 s. 229	Gwiazdowska Danuta (Szczecin) nr 6 s. 163
Danecka Aleksandra (Warszawa) nr 11/ 12 s. 341	Hilchen Michał (Warszawa) nr 3 s. 79
Drzewiecki Marcin (Warszawa) nr 4* s. 111, nr 6 s. 180	Holzer Ludmiła (Radom) nr 3 s. 82
Duninowa Cecylia (Łódź) nr 1/2 s. 26, nr 3 s. 85	I. N. (Warszawa) nr 11/12 s. 357 Iwanow Stefan (Sofia) nr 10 s. 305

* W numerze 4 (jak podano w *Sprostowaniu*, nr 6 s. III okł.) wydrukowano omyłkową paginację, należy ją więc poprawić przed oddaniem rocznika do oprawy. Paginacja w *Spisie treści rocznika* jest podana prawidłowo.

- Jabłkowska Weronika (Warszawa) nr 4* s. 117
- Jarzębowska Stefania (Lublin) nr 7/8 s. 238
- Jasińska Teresa (Szczecin) nr 6 s. 163
- Jeżyński Stanisław (Warszawa) nr 4* s. 97
- Kalita Halina (Warszawa) nr 10 s. 305
- Kolanowska Zofia (Warszawa) nr 9 s. 277
- Kołodziejska Jadwiga (Warszawa) nr 1/2 s. 16 i 36, nr 5 s. 129, nr 6 s. 161 i 176, nr 11/12 s. 349
- Korpała Józef (Kraków) nr 9 s. 265
- Kowalczyk Małgorzata (Warszawa) nr 10 s. 309
- Kozłowski Rafał (Warszawa) nr 10 s. 318
- L. B. (Warszawa) nr 1/2 s. 49, nr 3 s. 91, nr 4* s. 124, nr 5 s. 154, nr 6 s. 190, nr 7/8 s. 259, nr 9 s. 287, nr 10 s. 324, nr 11/12 s. 357
- Lech Marian J. (Warszawa) nr 5 s. 143
- Maj Jerzy (Warszawa) nr 7/8 s. 195
- Matuszak Alina (Wrocław) nr 1/2 s. 20
- Mazurski Jadwiga (Warszawa) nr 10 s. 309
- Niemczykowa Aleksandra (Warszawa) nr 4* s. 105
- Osięgłowski Janisław (Warszawa) nr 5 s. 151
- Ostaszewska Danuta (Warszawa) nr 5 s. 140
- Ostrowski Henryk (Namysłów) nr 5 s. 132
- Pawlikowska Ewa (Warszawa) nr 1/2 s. 57, nr 3 s. 95, nr 9 s. 290
- Pigoń Edward (Warszawa) nr 6 s. 187, nr 9 s. 276
- Podgóreczny Józef (Bydgoszcz) nr 1/2 s. 37 i 52, nr 6 s. 180, nr 10 s. 325
- Podhorski Kazimierz (Warszawa) nr 10 s. 297
- Poznańska Helena (Warszawa) nr 1/2 s. 60
- Siadkowski Stanisław (Szczecin) nr 6 s. 163
- Siekierski Stanisław (Warszawa) nr 11/12 s. 337
- Skiwska Janina (Warszawa) nr 3 s. 68
- Sybiliska Zofia (Warszawa) nr 1/2 s. 61
- Szocki Józef (Wrocław) nr 1/2 s. 47
- Tomczyk Danuta (Kielce) nr 1/2 s. 39
- TeZar (Warszawa) nr 1/2 s. 62, nr 5 s. 158, nr 9 s. 293, nr 10 s. 326, nr 11/12 s. 360
- Tyras Waldemar (Częstochowa) nr 5 s. 137
- Wierzbicki Jerzy (Warszawa) nr 4* s. 121, nr 10 s. 312, nr 11/12 s. 355
- Wojciechowski Jacek (Kraków) nr 9 s. 269
- Wojnar Maria (Wrocław) nr 6 s. 174
- Współautorzy (Łódź) nr 5 s. 146, nr 9 s. 278, nr 10 s. 320
- Zasada Anna (Otwock) nr 6 s. 171
- Z. K. (Warszawa) nr 1/2 s. 50, nr 3 s. 94, nr 4* s. 127, nr 5 s. 156, nr 6 s. 191, nr 7/8 s. 261, nr 9 s. 288, nr 11/12 s. 359

* W numerze 4 (jak podano w *Sprostowaniu*, nr 6 s. III okł.) wydrukowano omyłkową paginację, należy ją więc poprawić przed oddaniem rocznika do oprawy. Paginacja w *Spisie treści rocznika* jest podana prawidłowo.

Cena zł 10.—

INDEKS 35451/35262

Adres redakcji i administracji: Warszawa, ul. Konopczyńskiego 5/7
Zakład Graficzny Biblioteki Narodowej. Zam. 270/74. Papier druk. sat. V kl. 70 g B/1.
Obj. 2,25 ark. druk., 3,25 ark. wyd., nakł. 7300. B-32.